

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

**Post-Kemalizm Tartışmaları ve De-Kemalizasyon
Üzerine**

Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ

21. Yüzyılda Kemalizm, Neo-Kemalizm Kimdir?

Deniz Yüce

**21.Yüzyılda Kemalizm Bünyesini Arayan Bir Düşünce
mi, Düşüncesini Arayan Bir Bünye mi?**

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

**Türk Ekonomisi'nin Yeniden Yapılanması İçin
Gereken Adımlar**

Aykut Can KIZILDOĞAN

Hayvanlar

Muharrem ANIL

Homo Sacer Economicus

Erol Özgür Abanoz

Yeni Anayasa Tartışmaları

Ahmet Yavuz GÜRLER

Cumhuriyetin Kuruluş Biçimi

Ümit Yaşar ERDEM

ANLIK

İki Aylık Düşünce, Kültür ve Bilim Dergisi

Ocak-Şubat 2021 / Sayı 17

İki ayda bir çıkar.

anlikdergisi.com

Künye

Genel Yayın Yönetmeni:
Deniz YÜCE

İdari İşler Kurulu Başkanı:
Muharrem ANIL

Yayın Kurulu:
Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ
Deniz YÜCE
Doğacan BAŞARAN
Muharrem ANIL
Dr. H. Tolga ARSLAN
Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Ankara Temsilcisi:
İpek ESEN

İstanbul Temsilcisi:
Berkay SEZER

Redaksiyon:
Beyza Selen ÇAVUŞ

Dizgi:
Furkan KAYABAŞI

İçindekiler

- 03** Sunuş
- 04** Post-Kemalizm Tartışmaları ve De-Kemalizasyon Üzerine
Doç. Dr. İhsan Ömer ATAGENÇ
- 07** 21. Yüzyılda Kemalizm, Neo-Kemalizm Kimdir?
Deniz Yüce
- 09** 21.Yüzyılda Kemalizm Bünyesini Arayan Bir Düşünce mi,
Düşüncesini Arayan Bir Bünye mi?
Çağlar KUZLUKLUOĞLU
- 11** Hayvanlar
Muharrem ANIL
- 17** Homo Sacer Economicus
Erol Özgür Abanoz
- 20** Türk Ekonomisi'nin Yeniden Yapılanması İçin Gereken
Adımlar
Aykut Can KIZILDOĞAN
- 22** Yeni Anayasa Tartışmaları
Ahmet Yavuz GÜRLER
- 25** Cumhuriyetin Kuruluş Biçimi
Ümit Yaşar ERDEM

/anlikdergisi

Sunuş

Deniz YÜCE
Genel Yayın Yönetmeni

2021 yılı sağlık, eğitim, güvenlik, yoksulluk, işsizlik gibi konularda sorunlarımızın derinleşmesiyle sürüyor. Ancak üretilen politikalar ve önerilen çözümler bu sorunları çözmekten hayli uzak. Yüzeysel bakış açısı ve yapay gündem konularıyla da toplumun gördüğü zarar her geçen gün artıyor. Bu süreçte teorik konularla birlikte ülkemizin gerçek gündemiyle ilgili yazılarımızın yer alacağı, yılın ilk sayısını yayınlıyoruz.

Ocak-Şubat sayımızın dosya konusu "Post-Kemalizm ve Neo-Kemalizm". Post-Kemalizm konusunda yazılan yazılar ve yapılan çalışmalar mevcut. Türkiye'nin bugünkü açmaza ulaşmasında hatta dibe vurmasında temel etkenlerden biri Post-Kemalist ittifakın İslamcı bir iktidarla birlikte ülkemizin geleceğine çok ciddi bir darbe vurdu. Ancak menfaat ve güç anlaşmazlıkları da bu ittifakın sonun getirdi. Bu süreçten çıkarılabilecek çok fazla ders var. Devlet mekanizmasının işleyişi, devlet kurumlarının güvenilirliği ve sistemsiz krizin aşılması en önemlileri... Bu şekilde hukuk devletinin gerekleri yerine getirilebilir, toplumsal adalet sağlanabilir ve ekonomik sorunlar aşılabılır. Türkiye yeniden, anayasasında yazan "laik demokratik bir hukuk devleti" olma özelliğini kazanmak zorundadır.

Dergimizin dosya konusuyla alakalı olarak hocamız Doç. Dr. İhsan Ömer Atagenc "Post-Kemalizm Tartışmaları ve De-Kemalizasyon Üzerine" başlıklı yazısını kaleme aldı. Bu yazıyla birlikte değerlendirildiğinde birbirinin tamamlayıcısı olduğunu düşündüğüm iki yazıdan biri, benim yazdığım "21. Yüzyılda Kemalizm, Neo-Kemalizm Midir?" başlıklı yazı ile Çağlar Kuzlukluoğlu'nun kaleme aldığı "21.Yüzyılda Kemalizm Bünyesini Arayan Bir Düşünce Mi, Düşüncesini Arayan Bir Bünye Mi?" başlıklı yazıdır. Muharrem Anıl "..." başlıklı yazısıyla yazı dizisine devam etti. Gündemle alakalı olarak Ahmet Yavuz Gürler "Yeni Anayasa Tartışmaları"na eğilirken Aykut Can Kızıldoğan "Türk Ekonomisi'nin Yeniden Yapılanması İçin Gereken Adımlar"ı işaret eden iktisadi bir yazıyla katkı sağladı. Erol Özgür Abanoz ise Giorgio Agamben'den yola çıkarak olağanüstü dönemlerde alınan önlemlerin nasıl süreç içerisinde normalleştirildiğini gözler önüne serdi. Ayrıca okuyucularımızdan Ümit Yaşar Erdem "Cumhuriyetin Kuruluş Biçimi" başlıklı yazısıyla bu sayımızda yer aldı.

Başta yazılarıyla dergimize yön veren yazarlarımız olmak üzere, dergimizin dizgi ve tasarımı yapan Furkan Kayabaşı ve siz değerli okuyucularımıza yayın kurulumuz adına teşekkür ederim, keyifli okumalar dilerim.

Post-Kemalizm Tartışmaları ve De-Kemalizasyon Üzerine

Doç. Dr. İhsan Ömer
ATAGENÇ

Post-Kemalizm kavramı yakın dönemde Türkiye'deki entelektüel ortamını yakından ilgilendiren bir kavram olarak görüyoruz. Bu kavramın tartışılmasındaki en temel süreç ise İlker Aytürk hocanın artık çoğumuz tarafından fazlasıyla okunmuş olan "Post-post Kemalizm: Yeni Bir Paradigmayı Beklerken" başlıklı çalışması sonrasında ortaya çıkan süreçtir. İlker hocanın böylesi bir çalışmayı yayınlamış olması oldukça önemli. Zira bu çalışmanın genel olarak kapsamı Türkiye'de tek parti yönetimi üzerine yapılan ve 2000'li yıllarda etkisini artıran bir eleştiri sürecinin artık tıkanmaya başladığını ifade etmektedir.

Bu başlık esas itibariyle 2000'li yıllarda Birikim çevresi etrafında şekillenen ve "sol-liberal" kavramıyla tanımlayabileceğimiz bir entelektüel çevrenin Kemalizm eleştirisinin eleştirisi üzerine bir kitap çalışması olacak kadar kapsamı geniş tutulabilir ancak burada ana hatlarıyla bir giriş yapılacaktır ve bu konunun Kemalistler açısından gündem olabilmesi için bir kapı aralanmaya çalışılacaktır.

Daha da önemli olan kısmı İlker hocanın bu çalışmasını sunduğu Birikim dergisi çevresinin makale üzerine gösterdiği sert tepkilerden oluşan çeşitli makalelerdir. Hatta öyle ki bu post-Kemalizm meselesi üzerine Birikim dergisi 2020 yılı içinde iki farklı sayı hazırlamak ihtiyacı hissetmiştir. Diğer dergilerdeki yazıları gözden kaçırsak dahi böylesi bir başlığın ilgili çevre üzerinde önemli bir yansımaları olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Post-Kemalizm tartışmasında İlker hocanın Birikim çevresinde yalnızlaştığını ve fikirlerine destek bulamadığı gibi diğer yazarlar tarafından belirli bir mesafede

kendisine cephe alındığını da görüyoruz. Zira Birikim çevresi gerek ortaya çıkış sürecinde Stalinizme karşı daha belirgin olmak üzere 2000'li yıllardan itibaren hatta 2002 sonrası süreçte Kemalizm eleştirisini temel gündem konusu haline getirmiş ve bütün eleştiri oklarını İttihat ve Terakki ile Kemalizme yönlendirmiştir. Türkiye'nin yaşadığı bütün sorunların kökeninde 1913-1923 aralığını arayan Birikim çevresi açısından bu dönemden hareket eden her düşünce ve her eylem ülkeye zarar vermiştir. Bu sebeple de ülkenin demokrasi yolunda ilerleyebilmesi için bu döneme dair ne varsa terkedilmesi gerekmektedir. 200 yıllık modernleşme sürecini ve 1945 sonrası sorunları da kapsayacak biçimde bütün ihaleyi esas itibariyle 1923'ün mirasına yıkan indirgemeci bir tarih anlayışı 2000'li yılların geçer akçesi olmuştur. Başka bir ifadeyle Türkiye'nin entelektüel çevrelerinde "demokrasi" konusunda rüştünü ispat edebilmenin yolu Kemalizme karşı durabilmekten geçmektedir.

Tarihsel süreçte de Kemalizme karşı duran her ne varsa onda zorla da olsa bir parça demokrasi aranmış, Kemalizmin her türlü demokrasi ideali ve çabasına karşılık atılan bütün adımlar yok sayılmıştır. 2000'li yıllardan itibaren artık talep edilen husus düşünce hayatının ve siyasal hayatın net bir de-Kemalizasyon sürecinden geçmesidir.

Türkiye'nin yakın tarihine böylesi bir toptancı yaklaşım üzerinden bakmakta bir sorun yaşamayan Birikim çevresi açısından askeri müdahalelerden çeşitli yargı kararlarına, 1920'li yıllardaki isyanlara verilen tepkilerden 90'lı yıllardaki her türlü muhalif harekete verilen tepkilere, İstiklal Mahkemelerinden DGM'lere, 1961

Anayasasından 1982 Anayasasına kadar, 27 Mayıs'tan 28 Şubat'a kadar her toplumsal çatışma ve kriz ortamı Kemalizm çuvalı içine sığdırılmış ve oldukça hızlı küresel değişimler, iktidar değişiklikleri, yeni siyasal hareketlerin yeni iktidar biçimleri vb. her türlü gelişme yok sayılmıştır.

1923 ile 2002 arasına dair bir süreklilik anlatsının yarattığı konfor ise AK Parti'nin gelişinden beklenen umutla perçinlenmiş ve "askeri vesayet" üzerine bina ettikleri bir "eski Türkiye"den kurtuluşu bugünün vesayetinin eliyle aramaya başlamışlardır. Gezi Olayları'na kadar iktidarın otoriterliğini sorgulama ihtiyacı hissetmeyen bu tarih ve siyaset algısı kendine düşman bellenenlere uygulanan baskıya karşı sessizliğini ancak ucu kendine dokunduğunda fark etmiş ve beklentileri boşa çıkınca da bu sefer "iktidarın Kemalistleşmesi" sloganına sarılarak ülkenin günah çuvalında Kemalizm ile AK Parti'yi eşitleyecek kadar bu ülkenin tarihine ve gerçeklerine yabancı bir siyasal analizden hakikat üretmeye çalışmışlardır.

İlker hocanın yazdığı önemli makalede yaptığı açılımın temelinde Türkiye'nin yakın tarihinin her dönemine Kemalizm denemeyeceği, Soğuk Savaş döneminde yükselen sağ iktidarların farklı bir biçimde değerlendirilmesi ve bugünün de bu bağlamda okunması gerektiğine dair bir yaklaşım göze çarpmaktadır. Bugünü anlayabilmek için tek parti döneminin eleştirisinin yeterli olmadığına dair yaptığı açılım tepkiyle karşılanmış hatta bu meselede ilk itirazlardan birini sunan Ömer Turan tarafından "Kemalizm eleştirisini yasaklamaya çalışmak" gibi İlker hocanın hiç temas ve talep etmediği ilginç bir tepki ortaya konmuştur.

Kemalizm ve Tek Parti dönemine dair eleştirilerin yapılmasına kimsenin itiraz ettiğini sanmıyoruz. Zira bu eleştiriler yaklaşık 90 yıldır yapılıyor. Burada mesele olan husus bilimsel bir çalışmaya ket vurmaya çalışmak değildir. Buradaki mesele güncelde olan biteni tamamen es geçip, muhatabı olmayan bir siyasal miras üzerinden rakibi olmayan bir kavgaya tutuşmanın anlamsızlığıdır. Bilimsel bir faaliyetin yeni siyasal vesayetin kuruluşuna söylem üretecek kadar siyasallaşmış olmasıdır. İkisinin farklı şeyler olduğunu anlatmaya lüzum yoktur sanıyorum.

Ayrıca 2002'ye kadar olan biten her şeyin "Kemalizm" ile yanyana gelmesi kadar Türkiye'nin gerçeklerine aykırı bir iddia bulmak da epey güç. Zira post-Kemalizm 2002'de başlamadı. DP'den Akıncılara, Milli Cephe'den Ortanın Solu'ndaki Kemal Tahir tezlerinin kabulüne kadar gerçekten her olan bitenin Kemalizmle bir tutulması oldukça ilginç. Necip Fazıl ile Doğan Avcıoğlu'nu "darbecilik" kavramında eşitleyen makaleler yayınlanmanın hangi gerçekliğe temas ettiğini anlamak da güç. Ordu ve Yargı gibi dönemin iktidarlarına göre yapısı değişen kurumların 1923'ün kesintisiz sureti olduğunu iddia etmek de güç. Atatürk imgesinin bir siyasal arınma suyu haline geldiği Soğuk Savaş döneminde daha belirgin hale gelen "resmi ideoloji"nin Kemalizmin doğal uzantısı olduğunu iddia etmek de güç. Birbirine yakın kelimelerde ve siyasal meşruiyet heyecanı ve mevcut sistemin devamı için icat edilen söylemlerden ideolojik bir arka plan çıkarma ihtiyacı oldukça kolaycı. Hegemonya, vesayet, elitizm, darbe vb. kavramlar üzerinden 200 yılı tek kavramla açıklamaya çalışmak muazzam konforlu. Ülkeyi siyah-beyaz diye

ikiye ayırıp tarihin bütün gri tonlarını yok ederek ve gerçeklerini de yok ederek kendine kusursuzluk atfeden bir alan yaratma ihtiyacı fazlasıyla püriten. Ülkenin daha demokratik olabilmesini yalnızca Kemalizmin yokluğuna bağlamak çok uzun süredir epey gülünç.

Bu mesele uzar gider... Kemalizm ve Tek Parti döneminin eleştirisi 2000'li yıllarla başlamadı. Bu eleştiri elbette her sosyal bilimcinin en doğal hakkıdır. Bu konudaki her türlü sansürleme girişimi elbette otoriterdir ve karşı durulması gerekir. Ancak bugünün derdini hala 1923'te aramanın da ne bilimsel ne de bugüne çözüm sunan bir noktada olduğunu da iddia etmek epey zor. Tek Parti dönemi eleştirileri yıllardır yapıldı, Kemalizm dayak yiyeceği kadar yedi... Sonuç? Ortada hiçbir sonuç yok. Böylesi önemli ve hassas tartışmaları siyasal iktidarların emrine verdiğiniz zaman buradan hiçbir şey çıkmadığını ve bundan sonra da çıkmayacağını idrak etmek artık bu kadar zor olmamalı. Son dönemin "Yeni Anayasa" ve 1921 Anayasası tezlerini yan yana getirmek de bundan farklı değil. Bu ikisini aynı yerde konuşmanın bu konuyu tartışmaya kapalı hale getirdiğini artık görmek zorundayız.

Tarihsel konuları siyasal iktidarların emrine verenler sayesinde bizler de bir şeyleri konuşamaz hale geldik. Sayenizde "eleştiri" kelimesinin geçtiği her yer "terk etme" ve "yok etme" niyet okuması ile sonlanıyor. Bir kez bile soğukkanlı bir biçimde olan biteni okuyamıyoruz. Kemalizmi ifrat-tefrit sarmalına atmak ona yapılacak en büyük hakaretti ve el birliğiyle bunu başardınız. Atatürk üzerinden yaratılan sömürü düzeninin kaynatıldığı kazana bir odun da siz attınız. Beğenmediğiniz bir şeyi o çok anladığınızı iddia

ettiğiniz “Türkiye toplumu”nun hassasiyetlerini yok sayarak çöpe atmaya çalışmanızın sonucunda iki katı sekter kanat yaratmayı da başardınız. Kemalizmi konuşmak Kemalistlerle konuşurken mayın tarlasında yürümekten farksız hale geldi. 60 sene önce daha akliselim konuşulan bir konu, kimsenin birbirini yok etmeye çalışmadan anlamaya çalıştığı ve tarihsel hakkını verdiği bir akademik ortamı yok etmekle kalmayıp, 12 Eylül sürecinde ve sonrasında yaşadığınız her kötülüğü 1923’ten bilerek inşa ettiğiniz öfke duvarlarıyla sekter Kemalistlerin ekmeğine de yağ sürdünüz.

En az en çok eleştirdiğiniz sekter Kemalistler kadar genç kuşak Kemalistlerin eleştirel düşünmesini de, sorgulamasını da, daha akliselim bir tavır geliştirmesini de engelliyorsunuz. “Ya göklerden indirmeyelim ve tapıyalım ya da yerin dibine sokalım ve bir daha da oradan çıkarmayalım” seçeneği dışında başka seçeneklere kapıyı da kapatıyorsunuz.

Hepinizi can-ı gönülden tebrik ediyoruz...

21. Yüzyılda Kemalizm, Neo-Kemalizm Kimdir?

Deniz YÜCE

Bir süredir Post-Kemalizm ve Neo-Kemalizm tartışmaları sürdürülüyor. Bu sayımızda bir giriş niteliğinde olmakla birlikte bizler de düşüncelerimizi paylaşacağız. Post-Kemalist dönem ve içerikle ilgili çokça değerlendirme yapıldı. Kemalist dönem nasıl eleştirel bir süzgeçten geçirildiyse (eleştirilerin haklılık durumu ayrı bir tartışma konusudur) Post-Kemalist olarak adlandırılan dönem ve kurulan bu ittifak da benzer süreci yaşayacaktır. Post-Kemalistlerin anti-Kemalist özellikleri ve Post-Kemalist ittifakın sol liberaller – ikinci cumhuriyetçiler – İslamcılar vb olduğu düşünülünce eleştirilerin yönü de beliriyor. Ancak bu yazıda Post-Kemalizm konusundan ziyade Neo-Kemalizm üzerinde durmak istiyorum.

Neo-Kemalizm üzerine yazılanlara baktığımızda ilk dikkat çeken husus 180 derece ters yönde görüşlerin bulunmasıdır. Bir grup güncelleştirilmiş Kemalizm olarak yorumlarken, diğer grup anti-Kemalist hatta Post-Kemalistlerin yorumu olarak görmektedir. Bir üçüncü görüş olarak da Anıl Çeçen'in "ne Post-Kemalizm ne de Neo-Kemalizm" söyleminden bahsedilebilir. Tabii bu görüş konuyu en baştan "dış mihrakların oyunu" söylemine bağlıyor ve baştan bir reddediş olarak beliriyor. Ancak benim bu noktada ilk üzerinde durduğum nokta ise bir Neo-Kemalizm'e ihtiyacımız olup olmadığıdır yani kavramın bir ihtiyaç sonucu ortaya çıkıp çıkmadığıdır ve ek olarak Neo-Kemalizm olarak adlandırılabilir düşünsel bir çaba (teori) ya da hareket (pratik) bulunup bulunmadığıdır.

Dergi olarak içinde bulunduğumuz düşünsel çölleşmeyi yayın hayatına başladığımızdan beri dillendiriyoruz. Bu anlamda Kemalistler açısından işin ideolojik-kuramsal boyutuyla ilgili bir çaba/çalışma olduğunu düşünmüyorum. Özellikle Kemalistler sadece muhalif olma ve iktidara karşıtlık üzerinden kendini konumlandırıyor.

Burada illaki böyle bir çalışmanın olması gerektiği iddiasında bulunmuyorum, sadece durum tespiti yapmak açısından belirtmek istedim. Mevcut ortamda ülkemizde şu an için böyle bir işe girişebilecek akademik/entelektüel ya da siyasal bir grubun olduğunu da sanmıyorum. Pratik kısmına geldiğimizde ise iki nokta öne çıkarılıyor. Bunlardan ilki Cumhuriyet Mitingleri diğeri ise Gezi Protestosu. Bu iki hareketin özellikle de ikincisinin "sivilleşme" bir diğer anlamda da "demokratikleşme" noktasında özellikle altı çizilmektedir. Aklımda tabii şu sorular belirdi: Kemalizm'in bir yönü de zaten bir sivilleşme ve demokratikleşme çabası değil miydi? Kemalizm yorumumun bir parçası zaten bu idi. Dolayısıyla sivilleşme ve demokratikleşme çabası bu iki olaydan çok çok daha öncesine dayanmaktaydı. Her ne kadar bu konuda haklı eleştiriler ve eksiklikler olsa da, bu çabanın özellikle 2000'li yıllar sonrasına atfedilmesini Post-Kemalistlerin etkisine bağlıyorum. Çünkü AKP iktidarıyla birlikte vesayetın sonlanacağı çığılıkları atılmaya başlamıştı.

Peki, 2021 yılına geldiğimizde durumu nasıl okuyabiliriz? İki hareket de gerçekleştikleri süreçte önemli bir aşama olarak kayda geçebilirdi ancak sonrasında gördük ki ikisi de bir sonuca ulaşmadan kaderine terkedildi. Özellikle Gezi Protestosu ne bir demokratik kitle örgütü ne de bir siyasi parti tarafından değerlendirilemedi hatta sahiplenilmedi veya yeni bir platforma taşınarak bir sonuca ulaştırılmadı. Belki de yeni bir ittifak ve yeni bir başlangıca vesile olabilirdi, olmadı (Belki de bugünkü millet ittifakı benzeri bir uzlaşa daha o tarihlerde ortaya çıkabilirdi). Bu aslında az önce yukarıda teori konusunda bahsettiğimiz şeyin yani "kadro"nın olmayışıyla belli oranda ilintilidir. Bir diğer anlamda da mevcut yapıların risk almama tavrıdır. Yani eylemsellik açısından da durum benzerdir. Ayrıca bir noktaya da dikkat

çekmek gerek Cumhuriyet Mitingleri ve Gezi Protestosu ne kadar birbiriyle benzerdir. Bunun da açıkça ortaya konması gerekir. Nitelik, nicelik ve içerik önemli farklılıkların olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Buraya kadar yaptığım durum değerlendirilmesi ve bundan sonra yapacağım yorumlar aslında şu soruların cevapları olacak:

- Neo-Kemalizm'e ihtiyacımız var mı?
- Neo-Kemalizm olarak adlandırabileceğimiz teori ya da pratik mevcut mu?
- Neo-Kemalizm, Kemalizm'e ne oranda bağlı kalacak? Bir devamlılık söz konusu olacak mı yoksa bir sapma şeklinde mi ilerleyecek?

İkinci soruya yukarıda önemli oranda cevap vermiş olduğumu düşünüyorum. İhtiyaç ya da gereklilik noktasında baktığımızda ise konumlandığımız yer ve sürdürmeye çalıştığımız düşünsel gelenek açısından böyle bir kavramsallaştırmaya da gerek olmadığını belirtmek istiyorum. Sebeplerini kendimce açıklamaya çalışayım. Öncelikli olarak Kemalizm'in evrensel olmayan bir ideoloji olduğunu biliyoruz yani içerik olarak evrensel bazı özelliklere sahip olsa da yerel bir pratik olarak ortaya çıkmış ve sonrasında zaman içerisinde farklı Kemalizm yorumları yapılmıştır. Sağdan ya da soldan yapılan yorumlar kendilerini "yeni" olarak adlandırma ihtiyacı hissetmemiştir. Çünkü ya çıkış noktası/kök olarak Kemalizm'i görmüşlerdir ya da kendi görüşlerinin temellerini oluştururken Kemalist yorumlardan birine dayanmışlardır. Sol yorum içerisinde "yarım kalan Kemalist Devrimi tamamlama" düşüncesi de yer almıştır. Bunların da belli oranda bir meşruiyet arayışı olduğunu söylemek gerekir. Bugünkü yorumları da dolayısıyla "yeni" olarak değil de bir başka Kemalizm yorumu olarak görüyorum. Sonuçta Neo-Kemalizm

olarak ortaya konacak düşünce de benzer bir meşruiyet kaygısı taşıyacaktır.

Bir diğer husus ise devrimcilik ilkesi açıkça içerisinde yer edinmiş bir düşüncede "yeni"nin ne anlam ifade edeceğidir. Hepimiz biliyoruz ki sürekli olarak kendini yenileme özelliği olan, akıl ve bilimin öncülüğünü en baştan kabul etmiş ve kendisine sabit bir hedef koymamış olan bir ideolojiden bahsediyoruz. Bu anlamda önüne "yeni" sıfatı eklenen kelimelere ülkemizde pek de olumlu anlamlar da yüklenmemiştir. "Yeni Türkiye", "Yeni CHP" söylemleri bunlar arasındadır. Yani aslında bir sapma olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla başlangıcı belli bir ideoloji, bizim yapmamız gereken ise temel olarak kabullendiğimiz bu düşünceye uygun olarak ihtiyaçlarımıza karşılık, sorunlarımıza çözüm üretmek hedefe yürümektir. Özellikle dış politikada Neo-Kemalizm'in güvenlikçi ve jeopolitik bakış açısıyla değerlendirilmesinin, Kemalizm'in dış politika anlayışından önemli oranda farklılaşacağını düşünüyorum. Doğu Akdeniz ve Suriye konularında gördüğümüz üzere kendini Atatürkçü olarak tanımlayanlar bile iktidarın politikalarının meşrulaştırılmasında önemli bir rol oynamıştır. İki durumda da beklentiler karşılanamamış hatta hayal kırıklığı yaratmıştır. Benzer durum S-400'ler konusunda da yaşanmıştır. Bu liste uzun uzadıya çoğaltılabilir ancak gerek yok. Dış politikada güvenlikçi ve jeopolitik bakış açısıyla birlikte hala Davutoğlu'nun Strateji Derinlik anlayışının devam ettiğini ve belli noktalarda keşiştiğini düşünürsek, demek istediğim daha net olarak anlaşılacağını düşünüyorum.

3 CHP'li vekilin istifasıyla birlikte yeniden Muharrem İnce ve hareket/parti konusunu konuşmaya başladık. Buna paralel olarak acaba Muharrem İnce ve hareketi Neo-Kemalist olarak değerlendirilebilir mi diye bir ihtimal ortaya çıkabilir. Ancak şu an için bir şey

söylemek erken bunu zaman gösterecek ancak ulusalcılık yanının ağır basacağını düşünüyorum. Sosyo-ekonomik değil de üst yapısal devlet ve milliyetçilik odaklı hatta belli oranda güvenlikçi olacağı tahmininde bulunuyorum. Tabii ne kadar destek görecektir, ne tür politikalar üretecek, ne kadar başarılı olacak süreç içinde bunları da görmüş olacağız. Belki de bu öngörümde ben yanılmış olacağım. Çok kısa olarak da şu düşüncemi not düşmüş olayım. Mevcut ittifaklar sistemi içerisinde yeni bir parti kurulmasının karşısında değilim. Netice bu parti de iki ittifaktan birinin içerisinde yer almak durumunda. Hatta kurulan parti tahmin ettiğim şekilde ulusalcı bir çizgide olursa, CHP yönetimine tepkili olup da sandığa gitmeyenleri de sandığa çekebilir ve %50+1'e ulaşmada olumlu katkı sunabilir. Zaman içinde daha sağlıklı yorumlar yapabilecek verilere ulaşabiliriz.

Neo-Kemalizm ile ilgili değinmek istediğim son bir nokta ise şu, kavramsal tartışmalar genel olarak akademik/entelektüel çevre ile sınırlı kalıyor. Bu tarz bir çabanın zaten karşısında değilim. Bununla birlikte bu tartışmalar düşünce özgürlüğünün de bir parçası. Neticede hiçbirimiz bu anlamda son söz söyleyecek durumda değiliz. Düşüncelerimizin ne derece isabetli olduğu da yaşam içerisinde ortaya çıkacak. Konuyla ilgili genel bir toparlama yapmak ve durumu netleştirmek için şu şekilde yazımı sonlandırayım. Neo-Kemalizm gibi bir kavramsallaştırmaya ihtiyacımız olmadığını düşünüyorum ya da mevcut durumun böyle bir ihtiyaç yaratmadığını... Bununla birlikte Neo-Kemalizm olarak adlandırılan ya da adlandırılacak olan düşünce de Kemalizm'le bazı noktalarda uzlaşmış olsa da önemli farklılıklar ortaya çıkacaktır. Bu anlamda Kemalizm'in devamı ya da güncellenmiş hali olmaktan ziyade zannediyorum bir sapma olarak değerlendirilecektir.

21.Yüzyılda Kemalizm Bünyesini Arayan Bir Düşünce mi, Düşüncesini Arayan Bir Bünye mi?

Çağlar KUZLUKLUOĞLU

Nevi şahsına münhasır yönetmen Andrey Tarkovski, biri bir şeyden çok söz ediyorsa, onun yokluğundan muzdariptir biçiminde bir deyişte bulunmuş vakti zamanında. Türkiye'nin toplumsal, siyasal, kültürel ve iktisadi hayatına baktığımızda dün, bugün ve muhtemeldir ki yarın varlığından ya da yokluğundan bahsetmenin son derece mümkün olduğu kavramlardan biri Kemalizm denilebilir.

Kemalizm'in bu yönü, çeşitli bakış açıları ve değerlendirmeler de göz önüne alındığında kimilerine göre ustalığı ve eserleri tartışmasız fevkalade olan, kimilerine göre de can sıkı, ne yapmaya çalıştığı anlaşılmayan Tarkovski ile benzerlik kuruyor bana. Tarkovski'nin İz Sürücü (Stalker) filminden bahsedelim örneğin, uluslararası mecrada neredeyse hiç öne çıkmayan ve Sovyetler Birliği nazarında da pek sempati toplamayan bir yapım. 1979 yapımı olan ve Arkadiy & Boris Strugatsky'nin Uzayda Piknik kitabından uyarlanan filmde birçok eleştirmenin yaklaşımına da göre inanç, rasyonel düşünce ve insan doğası, bölge adındaki gizemli bir yere yapılan yolculuk temelinde ele alınıyor. İnanç ile rasyonelite arasındaki "bilinen" rekabet, yönetmenin insan doğasına ilişkin kendi tarzı ile resmediliyor. Filmin sinema yönü bir yana, mana ve mesaj açısından dünyadan kopuk olarak ele alınması son derece yanıltıcı olabilecek "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş süreci" ile ilişkilendirilmesi mümkün gibi görünüyor.

Bilimsel gelişmelerin; toplumların sosyal, kültürel ve iktisadi yaşamlarında ve devletlerin stratejik ölçekte diplomatik/askeri manevra alanlarında etki ve sonuçlara

neden olduğu 20.yüzyılın başında cereyan eden olayların tahlili de, dünya tarihi ve uluslar açısından inanç, rasyonelite ve insan doğası çerçevesinde ele alınamaz mı?

Osmanlı Devleti'nin son birkaç yüzyılını kapsayan, dünyada yaşanan ve etkileri dünü biçimlendirdiği kadar bugüne ve geleceğe ulaşan, küresel tarihsel gelişmelere paralel düşünce akımları ve siyasal evren, İz Sürücü filminde gizemli(!) bölge'ye yolculuğu gerçekleştiren rehber (iz sürücü), yazar ve fizik profesörünü anımsatıyor. Osmanlı Devleti'nin geleceğini; geçmiş-bugün izdüşümü ile idealize etme gayesindeki düşünce ve bünyelerin insan doğasında var olagelen olguları, günün esinlenmeleri ve düşüncede vuku bulan gereksinimler temelinde bir arayış ile varılmak istenen bir nokta ufkunda toplumsallaştırmaları da karşımıza benzer mefhumu çıkarıyor.

Bugün gelinen noktada, İz Sürücü filmi ile bağdaştırarak anlatmaya çalıştığım mefhumun dönemsel ve diyalektik yolculuğu, dünyadaki gelişmelere paralel; denge bakımından değişimler geçirerek inanç, rasyonelite ve insan doğası çerçevesinde devam etmektedir diye düşünüyorum.

Kemalizm'i Bağımsızlık Mücadelesi verilen dönem, Cumhuriyet'in kuruluşu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 100 yıla ulaşmak üzere olan varlığı gibi dönemler perspektifinde ele alınca tıpkı, dünyaya paralel olduğunun altını çizdiğimiz Osmanlı Devleti'nin son birkaç yüzyılında ortaya çıkan düşünce ve pratikler evreninin farklı bünye ve akımlarının evreler bazındaki seyrine benzer bir manzara ile karşılaşıyoruz.

Post-Truth temasının öne çıktığı, mealen “olan”dan çok “olması gereken”in ya da kişisel tercihin “gerçek” addedilebildiği günümüzde; Kemalizm’e ya da diğer herhangi bir kavrama insan doğasının bugünü itibarı ile inanç ve rasyonalite açısından yaklaşmak mümkün. Yaklaşım bir yana, gerek tarihsel zeminde gerekse Kemalizm’in aslında ne olduğu; dün, bugün ve yarın ne ifade ettiği/edeceği hususlarında herhangi bir değerlendirmede bulunmanın önünde hakikat açısından sınıyıcı bir müşterek eşik bulunmuyor. Yine İz Sürücü filmine dönecek olursak, bugün de var olan inanç ile rasyonalite arasındaki bilinen rekabet burada da varlığını sürdürüyor.

Varlığı yadsınmaz olan ise; yazıya başlangıçta Tarkovski ifadesi ile değindiğim varlığından (yokluğundan) muzdarip olma durumu ya da duygusu. Tüm bu satırları, “bugün herkes Kemalizm, Neo-Kemalizm, Post-Kemalizm, Post-Post Kemalizm’den ya da Kemalîst Vesayet’ten bahsediyor, demek ki herkes Kemalizm’in yokluğundan muzdarip.” diye bitirecek değilim. Ancak bir tarihsel aktör olarak Mustafa Kemal Atatürk’ün ve Kemalizm’in, tıpkı Yönetmen Andrey Tarkovski, O’nun sinema anlayışı ve eserlerine benzer biçimde “kusursuz, ne idüğü belirsiz ya da can sıkıcı” olarak nitelenebildiğini görüyorum. Buradan başlıkta sorduğum sorunun yanıtına gelecek olursak; 20.yüzyılda, teşbihte hata olmazsa Kemalizm Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet’te bünyeleşmiş hali ve bugünü itibarı ile iz sürmeye devam ediyor. Tarihte her dönemde düşüncesini arayan insan doğası da bünyesini yine döneminin koşullarıyla biçimlendiriyor. Türkiye Cumhuriyeti ölçeğinde düşünce ve pratikler evreninin yolculuğu,

dünyadan kopuk olmadan sürüyor. Post-Truth’un tılsımı bünyeleri tesiri altına alsa da Uzayda Piknik Çağı, iz sürenlere müjde ve mucizeler değil yeni yolculuklar sunuyor.

Hayvanlar

Yirmi Birinci Yüzyılda
Kemalizm Üzerine Bazı
Düşünceler-9

Muharrem ANIL

*Bana ne olduğunu umursamazsan
eğer,
Ve ben de umursamazsam seni,
Zikzaklar çizerek geçeriz üzüntü ve
acılarından,
Ara sıra göz atarak yağmurun
arasından.
Hangi aşağılığın suçlanacağını
merak ederek,
Ve uçan domuzları izleyerek.*

Pink Floyd

Dergimizin Ekim-Kasım 2019 tarihli on birinci sayısında yer alan deneme serimizin “Yeni Bir Siyaset İhtiyacı” başlıklı dördüncü kısmında; “Hakların Savunusu” olarak ifade ettiğimiz siyasetin karşı cephesinde emperyalist, komprador, despot ve ruhban şeklinde birbiriyle ittifak halinde dört hasım tanımlamış ve bu şekilde bir agonizm kurgulamıştık. Zira, Chantal Mouffe’nin altını çizdiği gibi “Bir hasım tanımlamadan bir hegemonik taarruza geçilemeyeceği” kanaatindeyiz.

Yine deneme serimizin aynı kısmında, bu soyut hasım tanımlamalarının etkin siyasetin öznesi konumundaki halk kitlelerini harekete geçirme noktasında yeterli olmadığına, bunun “şeytan ile mücadele” çağrısından farksız ve kitleler nezdinde karşılıksız olduğunu ifade etmiştik.

Denememizin bu kısmında ise, dünyaca ünlü müzik grubu Pink Floyd’un 1977 yılında yayınlanan “Animals” isimli albümündeki alegoriden ilham alarak emperyalist, komprador, ruhban ve despotun bize göre anlamları ve bugünkü karşılıklarını örneklerle izah etmeye çalışacağız.

Üç Farklı Türün İlki

*Büyük adam, domuz adam, ha ha
ne oyuncusun sen.
Seni kesesi dolgun kodaman, ha ha
ne oyuncusun sen.
Ve ne zaman elini kalbinin üzerine
koyup yemin etsen
Neredeyse gülünç oluyorsun*

Pink Floyd

Karşısında hak savunusunda bulunulacak dörtlü ittifak üzerine yazılıp çizilecekse, buna en kudretli ve en gizemli olanı ile, yani “emperyalist” ile başlamak yerinde olacaktır.

Yurdumuzda emperyalizm üzerine söz söylenirken, genel itibariyle esaslı bir tahlil yapmaktan uzak durulmakta ve kapitalizm-emperyalizm ilişkisine neredeyse hiç değinilmemektedir. Adeta Kavafis’in Barbarları Beklerken şiirindekine benzer şekilde, hayali bir kötü karakter imgesi olarak “emperyalist” kullanılmakta ve emperyalist çok zaman sureti görülüp beyanda bulunularak bir –tek- devlet (ABD) şeklinde tahayyül edilmektedir.

Oysa, emperyalizm kof siyasi retoriklerin malzemesi olmaktan çıkarılıp, meselenin üzerine ciddiyetle kafa yorulduğu taktirde, emperyalistin kötücül bir dürtünün yarattığı aşkın bir şer odağı; sinsi ezoterik cemaatler, ihtiraslı politikacılar, zalim idareciler ve çıldırmış halklardan çok farklı olduğu görülecektir.

Nitekim, emperyalizm açısından en mühim incelemelerden birisini ortaya koyan Lenin oldukça haklılık içeren “Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşamasıdır.” önermesinde bulunmakta ve bu önermeden hareketle emperyalizmi şu beş koşulla tanımlamaktadır:

- Üretim ve sermaye yoğunlaşmasının çok yüksek bir seviyeye çıkarak ekonomik hayatta belirleyici bir rol oynayan tekelleri yaratması.
- Banka sermayesi ile sanayi sermayesinin birleşerek “mali sermaye” bazında bir mali oligarşi yaratması.
- Mal ihracından farklı olarak, çok önemli bir hale gelen sermaye ihracı.
- Bütün dünyayı aralarında paylaşan uluslararası kapitalist tekellerin oluşması.
- Bütün dünyanın toprak

bazında büyük kapitalist güçler arasında bölüşülmesinin tamamlanması.

Burada özellikle altı çizilmesi gereken hususlar, ekonomik aktivitede tekellerin oluşması, mali oligarşinin oluşumu ve sermaye ihracı ihtiyacıdır.

Yine emperyalizm üzerine kaynak niteliğinde çalışmalarda bulunan Hannah Arendt, bir noktada Lenin'e şerh düşer şekilde "Emperyalizm, kapitalizmin son evresi olmaktan çok, burjuvazinin siyasi hakimiyetinin ilk evresidir." önermesinde bulunmakta ve aslında meselenin can alıcı noktasını açıklığa kavuşturmuştur.

Görüldüğü üzere emperyalizm hususunda Lenin'in de Arendt'in de işaret ettiği fail, ne bir devlet, ne de ezoterik cemaatler, ihtiraslı politikacılar, zalim idareciler ve çıldırmış halklardır.

Her şeyin ötesinde emperyalizmin asıl tetikleyicisi, kapitalist rekabet içerisinde sürekli tekel olmak arayışındaki burjuvanın, bu fırsatı elde ettiğinde avantajını sürdürülebilmek adına saldırganlaşması ve devlet aygıtını da bu amaç için seferber etmesidir.

Zira David Harvey'in ifade ettiği şekilde "Soyut kapitalizm teorisi, her zaman rekabet ideallerine başvuruyor olsa da kapitalistler güvenlik, öngörülebilirlik ve genel olarak daha huzurlu bir varoluş bahsettiği için tekel güçlerini arzuluyorlar. Ayrıca rekabetin nihai ürünü tek bir şirketin veya birkaç şirketin tekelidir."

Nitekim, yakın geçmişte ve bugün tarihin emperyalizm olarak kaydettiği pek çok vakanın arkasında, tekel veya oligopol konumundaki burjuvanın tahrikini görmemek imkansızdır. Orta Amerika'daki darbelerin ardındaki United Fruits tekeli, Orta Doğu'daki petrol savaşlarının ardındaki eski ve yeni Yedi Kız Kardeş olarak tanımlanan petrol oligopollerini, dev bir savaş makinesi durumundaki Rusya'nın yakın geçmişteki açılımı

ve tekel konumundaki silah ticareti kurumu Rosoboronexport gibi çoğaltılabilecek pek çok örnek...

Yine mesela, daha önceki yazılarımızda da bahsettiğimiz şekilde; 2016 yılında dünyanın en zengin 61 kişinin serveti, dünya nüfusunun en yoksul yarısının toplam servetine eşitken, 2017 yılında bu zenginlerin sayısı 42'ye, bugün ise, 2018 yılında 26 kişiye düşmüştür. Sadece bu örnek dahi, yukarı doğru giderek artan bir servet birikimi gerçekleştiği ve burjuvanın tekelleşme yönündeki eğilimini kavrayabilmek açısından yeterlidir. Nitekim, bugün özellikle Microsoft, Amazon, Tesla, Facebook gibi ileri teknoloji şirketleri ve piyasalarında tekel konumunda bulunuyor oluşları ile başlarında bulunan Bill Gates, Jeff Bezos, Elon Musk, Mark Zuckerberg gibi isimlerin dünyanın en büyük kişisel servet sahipleri olmaları arasındaki açık bağlantıyı görmemek mümkün müdür?

İçerisinde bulunulan koronavirüs pandemisinde halk arasında gündeme gelen ve ilk bakışta gülünç olan "Bill Gates hepimize çip takacak" şeklindeki söylem dahi aslında kapitalizmin ve küresel burjuvanın emperyalist formunun kalabalıklar tarafından nasıl sezinlendiğinin de bir göstergesidir. Neo-liberal, küreselleşme çağında dünya çapındaki aksiyonlar artık teker teker devletlerden değil, Bill Gates'ten, Elon Musk'tan, Pfizer veya Bayer'den yani tekel veya oligopol konumundaki burjuvaziden beklenmektedir. Branko Milanovic'in altını çizdiği gibi "Küresel iktidarın, küçük bir zengin grubun eline geçtiği dünya plütokrasisinin doğuşuna tanık oluyoruz." Ve zannederim tasvir ettiğimiz bu manzara Lenin'in emperyalizmi tanımladığı koşullardan ilkinin izah etmesi açısından yeterlidir.

Yine küresel iktisadi doğrultuları belirlemede pek çok devletin hükümetleri, ekonomik kurumları ve merkez bankalarından çok daha etkin konumdaki Morgan Stanley, Merrill Lynch, JP Morgan Chase, Goldmans Sachs, Lehman Brothers

gibi aşına olunan 15-20 üyelik çok uluslu finans oligarşisinin varlığı ve son 40 yılda "küreselleşme" adı altında, merkezden çevreye doğru gerçekleşen devasa sermaye ihracının Lenin'in tanımladığı ikinci ve üçüncü koşullar ile yakınlığı dikkat çekicidir.

Dördüncü koşulun izahı açısından ise sanırım sadece çok basit bir örnek vermek yeterli olacaktır: bugün tüm dünyada alkolsüz içecek sektörüne hakim konumda sadece iki şirket vardır: The Coca Cola Company ve PepsiCo. Ve küresel pazar adeta başka hiçbir oyuncuya rekabet şansı tanımayacak şekilde bu ikisi arasında bölüşülmüş durumdadır.

Uzun lafın kısası denilebilir ki; emperyalizm, yukarıdaki koşullar dahilinde ortaya çıkan burjuva siyasi hakimiyetinin kuruluşudur. Ve bu durumda emperyalisti bir lider, devlet veya halk olarak tasavvur etmek yerine; dolu dizgin bir küresel plütokrazi inşasına koşan, küresel boyutta tekel veya oligopol konumundaki burjuva, bu koşulun dinamizmini sağlayan finans oligarşisi ve bunların tesirindeki devlet aygıtının bir bileşkesi olarak tanımlamak çok daha doğru olacaktır.

Üç Farklı Türün İkincisi

*Kafan domuz yemliğinin
inde
"Eşelemeyi sürdürün" diyorsun
Semiz çenende domuz lekesi
Ne bulmayı umuyorsun?*

Pink Floyd

Dörtlü ittifakın ikinci ele alacağımız üyesi ise kompradordur. Komprador, özellikle Uzak Doğu ve Güney Amerika'da yerli halk ile sömürgeci yabancı ortaklar arasında ticari işlerde aracılık yapan kimseleri tanımlamak için kullanılan bir kelime. Ancak biz kompradoru basit bir aracı, bir acente şeklinde tanımlamayacağız. Zira kompradorun bir aracı veya acente olarak tanımlanması, yabancı sömürgeci ile halkın sömürülmesindeki işbirliğini

gizleyen masum bir tanım olacaktır.

Esasen kompradoru bir kahya olarak tasavvur etmek çok daha yerindedir. Zira, komprador, efendiden edineceği küçük avantajlar için, kalabalıkların köleliğini sürdürmesine göz yuman kişiliktir.

Bu perspektifte kompradoru kısaca şöyle tanımlayabiliriz: Yukarıda emperyalist olarak tanımladığımız küresel tekel veya oligopol konumundaki burjuva, finans oligarşisi ve emperyalist devlet aygıtından elde edeceği avantajlar karşılığında; borsalar, uluslararası ortaklıklar, küresel sermaye hareketleri vs. ile üyesi olduğu ulusun halkının, yurdunun, kaynak ve zenginliğinin emperyalistler tarafından sömürüsüne aracılık eden, ulusuna yabancılaşmış bir tür yerel burjuvadır.

Bu tanımı yaptıktan sonra komprador için -liberal ve ulusalçı cenah tarafından zaman zaman Türkiye için de olumlu birer emsal olarak gösterilen- küresel manzaradan iki örnek vermenin oldukça açıklayıcı olacağı kanaatindeyiz.

Bu örneklerden ilki, Güney Kore'nin meşhur chaebollarıdır.

Hikaye şöyledir:

Güney Kore'de General Park önderliğindeki 1961 askeri darbesi sonrası devlet yöneticileri ile önde gelen iş dünyası liderleri arasında bir uzlaşma gerçekleşmişti ve aslında bu uzlaşma "Kore Mucizesi"nin de başlangıcıdır.

Buna göre devlet, çeşitli tasarrufları ve destekleri devreye sokarak, vergi avantajları ve halkta en az bir neslin sıkı ve zor koşullar altında "feda edilmesini" göze alıp, işgücü kontrolü sağlayarak bu işletmelerin dev şirketlere yani chaebollara (Hyundai, Daewoo, Samsung) dönüşmesini desteklemiştir. Bu politika sonucu, sadece 10 yıl gibi kısa bir sürede bu chaebollar birer küresel oyuncu

haline geldiler.

Ancak, büyüklükleri ve kaynakları arttıkça chaebolların devlet ile olan ilişkisi de değişmeye başlamıştır. Sahip oldukları küresel etkinlik kabiliyeti ve idare ettikleri büyük boyutlardaki sermaye ile artık devlete bağımlı olmayan bu kapitalist grup, süreç içerisinde devletin düzenleyici denetimlerini kaldırıp, kendi ayrıcalıklarını koruyan bir neoliberalleşme türünü desteklemeye başladı.

Güney Kore hükümetinden teker teker kopardıkları imtiyazlarla beraber, Çin'in dünya piyasalarına ucuz işgücü arzı sonrası, chaebollar karlılıklarını artırmak adına büyük oranda bir üretimi doğrudan yatırımla Çin'e taşımıştır.

Bu durum Güney Kore'de ciddi bir istihdam krizi doğmasına yol açtı. Devlet ile chaebollar arasında oluşan bu yeni konjonktür sonucunda yaşanan bir dizi gelişme sonrası ise hükümet 1997'de yeni bir iş kanunu çıkardı ve böylece işten çıkarmaları üstü örtülü bir şekilde onaylamış oldu.

Böylece, devlet eliyle ve Güney Kore ulusunun menfaatleri adına desteklenen ve en az bir nesil feda edilerek büyütülen chaebollar, devlet karşısında avantajlı konuma geçtikleri anda, devlet idaresini kendi çıkarlarına uyduğu şekilde etkilemeye başlamış, Güney Korelilerin işsiz kalması ve hak kayıpları yaşaması pahasına daha fazla kar peşinde sermayesini başka bir coğrafyaya aktarmış ve böylece Güney Kore halkı bir ekonomik krize düşerken, kendileri zenginleşmeye devam etmiştir.

İkinci örneğimiz ise Çin'den olup, bir buçuk milyon kadar çalışan istihdam eden ve Apple, Amazon, Microsoft, Sony, Samsung, Intel, HP, Motorola gibi çok bilindik küresel şirketlerin fason imalatçılığını gerçekleştiren Foxconn şirkettir.

Aşağıdaki görsel Tricontinental araştırma enstitüsünün 2019 yılında yayınladığı "iPhone'da Sömürü Oranı" başlıklı çalışmasındandır.

(<https://www.thetricontinental.org/the-rate-of-exploitation-the-case-of-the-iphone/>)

Bu araştırmaya göre; 2019 yılında ABD'deki satış değeri 999 dolar olan bir iPhone cep telefonu için nihai üretim aşamasına kadar izlenen girdi, ara-mal, amortisman maliyetleri 371 dolar olarak hesaplanmıştır. Yine, büyük bölümü Çin'deki Foxconn fabrikalarla başlayıp ABD'de son bulan bu üretim halkalarında birim iPhone'a düşen ücret toplamı 25 dolar olarak belirlenmiştir. Geri kalan bölüm yani 603 dolar ise brüt karların toplamıdır. Böylece Tricontinental enstitüsü tarafından bir iPhone cep telefonu üzerinde üretimine katılan ve çoğunluğu Foxconn tarafından istihdam edilen işçilerin yüzde olarak sömürü oranı 2458% olarak hesaplanmaktadır.

Bu tablodan varacağımız sonuç ise kısaca şöyledir: Foxconn şirketi, Amerikalı Apple şirketinin devasa boyuttaki karını sağlamak adına, milyonlarca Çinli işçinin çok düşük ücretlerle çalıştırılmasına ve emek sömürüsüne aracılık etmektedir.

Üstelik Foxconn şirketinin eleştirileceği noktalar sadece bu sömürü oranına sağladığı katkıdan ibaret değildir. Şirket, sıklıkla dev çalışma kamplarını andıran işçi yurtlarındaki kötü koşullar, günde 15 saati bulan çalışma süreleri ve aylık 50 dolar civarındaki düşük çalışma ücretleri, ama en önemlisi sıklıkla yaşanan işçi intiharlarına ilişkin haberler ile (sadece 2010 yılında 18 işçi intihar etmiştir) Batı kamuoyunda yer almaktadır.

Velhasıl, Güney Koreli chaebollar ve Çinli Foxconn şirketi örnekleri

ile ifade etmeye çalıştığımız şudur: Kompradorlar, kar uğruna Güney Kore'nin chaebollarının yaptığı gibi ulusal emek ve zenginlik sayesinde elde ettikleri üretken sermayelerini başka bir ülkeye aktararak ulusal çıkarlarına yabancılaşmış; yahut Foxconn gibi yabancıların çıkarları adına halkların emek ve zenginliğinin sömürsüne aracılık edebilen türden yerli burjuvalardır.

Üstelik daha önce "Milli Bir Burjuva Mümkün Müdür?" başlıklı denememizde tartıştığımız üzere yerel burjuvanın temel varoluş ereği olan daha fazla kar peşinde bir kompradora dönüşmesi, vahşi bir rekabetin hüküm sürdüğü neo-liberal küresel piyasa ortamında ve adeta bir bıçak sırtını andıran kar/zarar dengesi üzerinde anlık bir meseledir.

Üç Farklı Türün Üçüncüsü ya da Evcimen Şehir Faresi

*Seni gidi evcimen şehir faresi, ha
ha ne oyuncusun sen.
Hislerimizin sokağa dökülmesini
engellemeye çalışıyorsun,
Neredeyse gerçek bir zevk-ü sefasın
sen
Hep sıkı ağızlı ve korkak,
Kendini lekelenmiş mi
hissediyorsun?*

Pink Floyd

Emperyalist ve kompradordan sonra, dörtlü ittifakın değineceğimiz üçüncü üyesi ise ittifakın belki de en sinsi üyesi olarak tanımlanabilecek olan ruhbandır.

Aslında Türk Kurtuluş Savaşı ve Büyük Türk Devrimi tarihini iyi bilenler için tanıdık bir hasımdır ve Türkiye'nin devrimci momenti ile ruhban arasındaki gerilimin Dürriyade Abdullah Efendi, Kuvva-i İnzibatiye, Menemen Olayları, Şeyh Sait İsyanı gibi pek çok tarihi vakada alenen gün yüzüne çıktığı kaydedilmiştir.

Lakin, kendinden emin, sakın ve meseleye ilgisizmiş gibi duran tavri nedeniyle çok zaman ruhbanın, bu dörtlü sömürü ittifakının içerisinde olduğunu kavramak güçtür.

Oysa ruhban, hemen her zaman dünyevi menfaatlerini garanti altına almak adına, toplumların ilerici kesimlerinin karşısında, sömürgeci, işbirlikçi ve baskıcı idarenin psikolojik bir destekçisi olarak hedef sapırtıcı ya da teskin edici rolünü üstlenmiştir. Unutulmamalıdır ki Antik Mısır'dan, Roma'ya, Haçlı Seferleri'nden, Coğrafi Keşiflere tarih boyunca krallar, seçkinler ve rahipler ittifakı nedeniyle geniş halk kesimleri kontrol altında tutulmuş, sömürülmüş yahut zulme maruz kalmıştır.

Bazen ise, mesela İspanya İç Savaşı sırasında Cumhuriyetçilere karşı Vatikan'ın faşist diktatör General Franco'ya destek verdiği gibi, bunu alenen gerçekleştirilmektedir.

Bu bakımdan örneğin, ülkemizde bir dini cemaat kisvesi altında iş adamlarından, bürokratlara, akademisyenlerden, gazetecilere, yüksek yargıdan, milletvekillerine kadar Uğur Mumcu'nun tabiriyle "tarikat-siyaset-ticaret" ağı biçiminde örgütlenen, yabancı emperyalist istihbarat birimleri ile ilişkisi Necip Hablemitoğlu tarafından 2002 yılında yayınlanan Köstebek kitabı ile gün yüzüne çıkarıldığı halde görmezden gelinen Fethullah Gülen Cemaati Terör Örgütü ve 15 Temmuz 2016 tarihinde cüret ettiği kanlı darbe girişimi esasında bahsettiğimiz sinsi ittifakın güncel ve somut bir delili niteliğindedir.

Görüldüğü üzere toplulukların inançları, kanaatleri, vicdanları bu kesim sayesinde farklı güç odaklarının ve kendilerinin dünyevi çıkarları adına sömürülmekte ve en cahilinden alimine her kesimden insan bu sömürüye alet edilebilmektedir.

Ayrıca, ruhbanın yalnızca din adamlarından müteşekkil olduğunu düşünmek de yanıltıcı olacaktır. Bireyleri –belirli bir ücret karşılığı– her türlü mistik, spiritüalist sav ile dua etmek, meditasyon yapmak, evrene enerji göndermek kısır döngüsü içerisinde teselli etmeye girişen; yahut kitleleri Dionysosçu

hazların peşinde koşmaya davet eden medya oligarşisi, kerameti kendinden menkul fenomenler, milyarlarca dolarlık spor kulüpleri endüstrisi gibi; toplumların ve bireylerin dikkatini gerçek dünyevi meselelerden uzaklaştıran örnekleri çoğaltılabilecek pek çok yapı icraatlerinin nitelikleri sayesinde "ruhban" olarak adlandırdığımız sınıfa dahil edilebilmelidir.

Jessie'nin Yavruları ve Neo-liberal Diktatorya

*Ve kontrolünü yitirdiğinde, ne
ettiysen onu biçeceksin.
Ve korkun büyüdükçe kirli kan
pıhtılaşır ve taşla dönüşür.
Ve artık çok geçtir kurtulmak için
eskiden taşıdığın güçlü imajdan.
Öyleyse iyi batışlar, düşerken yalnız
başına,
Bir taşla batarken.*

Pink Floyd

İttifak halinde tanımladığımız dört hasımdan, emperyalist, komprador ve ruhbandan sonra ele alınacak son hasım yani despota sıra gelmiş bulunuyor. Dünyada bireysel özgürlüklerin, demokrasinin ve devlet aygıtının sınırlarının derin bir bunalımdan geçtiği ve pek çok gelişmiş demokraside yeniden faşizm endişelerinin duyulmaya başladığı şu günlerde, bir hasım olarak despotu tanımlamak ve üzerine düşünmek oldukça mühimdir.

Despot konusuna bir alıntı ile başlayacak olursak; Thalheimer, Rosenberg, Bauer ve Tasca "Faşizm ve Kapitalizm" isimli ortak kitaplarının önsözünde şöyle yazmaktadır:

"Çağımızın kapitalist altyapısında sermayenin yoğunlaşım merkezileşmesiyle, tekelleşmesiyle birlikte, siyasal üstyapıda köklü bir değişim gerçekleşir. Üstyapıda siyasal devlet iktidarı da zorunlu olarak merkezileşim tekelleşir. Yürütme organı güçlendirilip, yasama ve yargı organlarının denetiminden çıkarılır. Devlet işlerini gören sivil-asker bürokrasisi ile finans kapital oligarşisi iç içe geçer.

Ortaya militarist-bürokrat-teknokrat-plütokrat bir ekonomik-politik iktidar kompleksi çıkar. Devlet, doğrudan doğruya emperyalist tekellerin emrine ve hizmetine girer.”

İşte sözünü edeceğimiz despot tam da böyle bir iklimin üyesidir. Çünkü emperyalistler –yani küresel tekeller ve oligopoller, finans oligarşisi ve emperyalist devlet aygıtı bileşkesi-, kompradorlar ve ruhban, avantajlı konumlarının güvenliğini sağlamak ve sömürüyü devam ettirebilmek için geniş ve kalabalık halk kitlelerinin karşısında daima despotun ittifakına da ihtiyaç duyarlar.

Zira, her ne kadar içerisinde bulunduğumuz neo-liberal devirde özgürlük ve demokrasi retorığı yukarıda saydığımız güç odaklarının dilinden düşmüyor olsa da, bu seçkin azınlık, daima azınlıkta olduğunun farkında olarak, gerçekten bir halk iktidarını, bir özgürlük ve demokrasi ortamını, aydınlanmış, bilinçli, etkin ve adil paylaşım talebinde bulunabilecek sıradan insan topluluklarını asla arzu etmemektedir.

Nitekim, başta ABD ve Birleşik Krallık'ta neo-muhafazakarların kaba elleriyle inşa edilen bu sistemde, Fransız Devrimi'nin ünlü “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” ilkesinden yalnızca özgürlük ayıklanarak, küreselleşme adı altında, sadece sermayenin özgürlüğü biçimine sokulmuştur. Üstelik bu iş, adeta George Orwell'in 1984 romanındaki “Savaş, barıştır. Özgürlük, köleliktir. Cehalet, güçtür.” mottosuna nazire edercesine “neo-liberalizm” adıyla yapılmıştır. Bu bakımdan mesela Şili'de 20 yıla yakın süren General Pinochet idaresi siyasi liberalizm ile ekonomik liberalizmin birbirinden ne kadar ayırık olgular olduğuna dair adeta bir laboratuvar deneyi niteliğinde sonuçlar sunmaktadır. Yıllar boyunca dikta rejimi içerisindeki bir ülkede neo-liberal kapitalizmin en kusursuz örneklerinden birisi sergilenebilmiştir.

Nitekim Dumenil ve Levy bu durumun altını şöyle çizmektedir:

“Günümüz dünyasında kendisine demokrasi diyen ama bu kelimenin hatırlattığı halk iktidarının oldukça uzağında olan bütün rejimler aslında sınıf demokrasileridir. Neoliberalizmde kapitalist sınıflarla yönetici sınıflar arasındaki ittifak, üst sınıfların iç demokrasisi şeklinde yükselir.”

Yine David Harvey “Çin ve Singapur gibi otoriter devletlerdeki neoliberalleşme ile ABD ve Britanya gibi neoliberal devletlerdeki aşikar otoriterlik artışının adeta ortak bir noktaya doğru hareket ediyor olduğunu” görmenin ilginçliğine dikkat çekmekte ve neo-liberal devleti şöyle tanımlamaktadır: piyasa işlevleri için zemin hazırlar, iyi bir iş ikliminin yaratılmasında eylemci ve küresel sistemde rekabetçi bir varlık olur. Üstelik Harvey, çok tanınmış gelecek olan şu nitelemeyi de yapmaktadır: kolektif bir şirket gibi...

Harvey'in yukarıda tasvir ettiği neo-liberal devlet aygıtı, dünyanın pek çok farklı yerinde pek çok grev, kitle protestoları türü hak arayışı girişiminde görüldüğü gibi, ceberut eli ile seçkin ittifakın yanında, sıradan hak arayanların ise karşısında yer almaktadır. Yahut, koronavirüs pandemisinde bilhassa üçüncü dünyadaki örneklerde görüldüğü şekilde kamu kaynaklarını muhtaç durumdaki halk kitlelerinden ziyade, seçkinlerin ve burjuva çevrelerinin faydasına seferber etmektedir. Neo-liberalleşme ile otoriterliğin atbaşı seyrine dair, yurdumuzda neo-liberal politikaların manifestosu niteliğindeki 24 Ocak Kararları ile 12 Eylül Darbesi'nin bu kararların pratiğe dönüşmesinde etkin rol oynadığı yönündeki iddiaları bir küçük parantez olarak burada hatırlamak da faydalı olacaktır.

Bu noktada, emperyalist, komprador, despot ve ruhban ittifakı içerisinde despotun rolünü tanımlamak için, yine Thalheimer, Rosenberg, Bauer ve Tască'ya kulak vermek ve faşizm için yaptıkları şu tasviri kullanmak yerinde olacaktır:

“Faşizmde, finans kapital “devlet

aygıtı” eliyle:

- Klasik burjuva hukuk devletinin kurumlarını tasfiye ederek, otoriter-totaliter bir polis rejimi kurar.

- Geniş halk kitlelerini politik hayattan tecrit ederek, bu kitleleri düşünce açıklama, örgütlenme ve gösteri düzenleme gibi demokratik haklarından yoksun bırakır.

- Akıldışı, militarist bir şovenizmi pompalar.

- Devleti yüceltirken, toplumu ve insanı aşağılar.

- Kapitalist düzeni “kamu düzeni”, sermayenin güvenliğini “milli güvenlik”, hakim sınıfın çıkarını da “kamu yararı” diye zorla korur.”

Zira, Thalheimer, Rosenberg, Bauer ve Tască'ya göre “Faşizm, tekellerin finans kapitalin bünyesel diktasının spesifik tezahür biçimlerinden birisidir. Finans kapital oligarşisinin diktatörlüğüdür.”

Burada ideal bir neo-liberal diktatörya örneği olarak Çin Halk Cumhuriyeti'ne değinmek yerinde olacaktır. Nitekim kağıt üzerinde komünist bir devlet olan Çin H.C., on yıllar içerisinde otoriter merkezi kontrolle kenetlenmiş neoliberal unsurları içeren bir piyasa ekonomisi inşa ederek bugün adeta kapitalizmin devasa motoru şekline bürünmüştür.

Bireysel özgürlükler konusunda oldukça sıkı ve baskıcı olan bu tek parti rejimi kapitalizmin gelişimi ve neoliberal politikaların uygulanabilirliği açısından tam serbestiyette bir piyasa ve gelişkin bir demokrasinin bir koşul ya da partner olmadığını adeta her gün tüm dünyaya ispat etmektedir.

Trajikomik bir şekilde Çin'de yaşanan bütün işçi protestolarında, Komünist Parti'nin, kapitalistlerle omuz omuza, işçilere karşı savaştığı görülmektedir. Ayrıca, çalışmaya zorlama, zorunlu göçler, çalışma kampları, ifade ve iletişim özgürlüğü kısıtlamaları, polis devleti yapısı ile

geniş yurttaş kitlelerine yalnızca küresel kapitalizmin hizmetinde olmak dışında bir seçenek sunmamaktadır.

Velhasıl, emperyalist, komprador ve ruhban ittifakı, her ne kadar söylemde tersini ifade etseler de, avantajlı konumlarını korumak ve sürdürmek açısından gerçek bir özgürlük ve demokrasi ortamına tahammül edememekte, elde ettikleri ilk fırsatta da ittifak ağlarına despotu eklemleyebilmektedir. Burada despotun bir tek birey olarak algılanmaması gereklidir. Despot, bir kişi olabileceği gibi, bir parti, bir cunta, hatta Dumenil ve Levy'nin yukarıda ifade ettiği gibi bütün bir sınıf da olabilmektedir. Nitekim, bugün dünyanın pek çok temsili demokrasisinde, siyaset ve siyasi temsilcilik rolü, toplumun yoksul ve alt kesimlerinde yer alan sınıflar açısından imkansızdır.

Ayrıca, emperyalist, komprador, despot ve ruhban arasındaki bu ittifakın tek taraflı çıkara dayalı olduğu yanılığısına da düşmemek gerekir. Emperyalist, komprador ve ruhban ile ittifak çok zaman despot açısından da konumunu muhafaza etmek ve halk kitlelerinin gerçek özgürlük ve demokrasi taleplerinden hedef saptırmak yahut bu talepleri bastırmak ve savuşturmak için elverişlidir.

Despot için konjonktür emperyalistin finansal, diplomatik veya askeri desteği ile dengede tutulabilir, komprador yurtiçinde despotun politika üretimine kaynak seferber edebilir ve ruhban üstlendiği psikolojik telkin ve teselli edici gücü ile algıyı başarıyla yönlendirebilir.

Nitekim, bir hak savunusu siyasetinde taraf olacakların her şeyden evvel bunun bir bütün olarak bu dörtlü ittifak ile sistemsel bir karşılaşma olduğunun ayırtında olması gereklidir. Zira, Max Horkheimer'in dediği gibi "Kapitalizmden söz etmek istemeyen kişi, faşizm kelimesini de ağzına almamalıdır."

Homo Sacer Economicus

Erol Özgür ABANOZ

Pandemi ile ilgili yaptığı açıklamalarla hem kamuoyundan hem de Zizek, Esposito, Nancy gibi düşünürlerden ciddi biçimde tepki toplayan Giorgio Agamben, salgının birinci yılını geride bıraktığımız şu günlerde bir yıl içinde yaşadıklarımızı değerlendirdiğimizde aslında ne kadar haklı olduğunu gözler önüne sermiş oldu.

Açıklamalarından kısaca bahsedecek olursak hastalığın vahametini kabul ederek salgın sürecinde alınan önlemlerin aslında devletlerce sürekli bir istisna haline getirilmeye çalışılabileceği ve kısıtlamaların kalıcı olabileceği üzerinde durmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında her geçen gün yara alan kişisel alan kavramı, hangi saatte nerede olunacağı; nerede olunmayacağı ve nelerin yapıp nelerin yapılamayacağına da devlet tarafından belirlendiği bu süreçte toplumun makine gibi işleyen bir yapı görüntüsü çizdiği su götürmez bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzen ve planlı yaşam, insana olan yatırımın maddi kazancının hesaplanmasında mükemmel bir örnek olduğundan özel teşebbüs ve devletin bu statükoyu korumaya devam etmek istemeyeceğini düşünmek de fazlaca iyimser bir bakış olarak görünmekte.

Örneğin bu süreçte dev şirketler tarafından kalıcı hale getirilen evden çalışan sayısı dikkate alındığında ne demek istendiği belki daha kolay anlaşılabilir. Bir işçinin yol, yemek ve işyerinde kullandığı elektrik, su, internet, ısınma masrafları neredeyse her devlette vergi indirim kalemlerinden sayılmasına rağmen işverenlerin bundan kaçınma isteğinin sonucunda evden çalışma ile bahsedilen bu masraflar tamamen işçiye yüklenmiş

duruma gelmiştir. Ancak yine de tüm bunlar olurken, mavi yahut beyaz yaka ayırt etmeksizin tüm işçilerin sırtına bir de işyerinin bu masrafları yüklenmişken gerçek kişi olarak neredeyse benzer vergi dilimlerinde bulunduğumuz hatta onlara kıyasla vergi indirimi de almadığımız şirketleri bu açıdan besliyor oluşumuza kimsenin de sesi çıkmamaktadır.

Bunun yanında vatandaşın tam olarak nerede, ne zaman ve kiminle olduğunu herhangi bir teknolojik takip aracı yahut özel bir yöntem kullanmayarak masrafsız biçimde tam olarak öngörebilen bir devletin güvenlik gibi bir problemi de bulunmayacaktır. Böyle bir durumda suç oranlarının da düşeceği dikkate alındığında yine vergilerle sağlanan güvenlik ve adalet bütçesinde bir azaltmaya gidilmediği gibi, tüm devletler gerçek bir kişi olan ve bu süreçte desteklenmediği takdirde iflas etmeyip gerçekten ölecek vatandaşlarına kıyasla tüzel kişi olan şirketlere desteklerini dikkate aldığımızda bunu bir annenin çocuğunu koruma içgüdüsüne benzetmemiz abartı gibi görünmemektedir. Vergi indirimleri, nakdi destekler ve bunun gibi birçok yardım dikkate alındığında görünen, modern devlet için gerçek kişilerin tüzel kişilere kıyasla makbul vatandaş olarak değerlendirilmediğidir.

Peki gerçek kişilerin değer kaybına ne neden olmuştur? Vatandaş sayısının artması mı insan değerini düşürdü yoksa gelişen sanayi ve savaş teknolojileri ile insana olan ihtiyacın azalması gerçek vatandaşların kişilik borsasında çakılmasına mı neden oldu?

Dev şirketlerin kişileri müşteriye indirgeyerek çalışanlarının dahi insanlarla olan bağı kopartan

şey biz bir aileyiz, takımız sloganını Agamben'in de üzerinde durduğu istisna halindeki insana uzak bir kavram olarak düşünmek artık neredeyse imkânsız bir hale gelmiştir. Büyüme hedefleyen şirketlerin, insan hak ve özgürlüklerini sadece bir prosedür olarak gördüğü günümüzü Orta Çağ'ın karanlık yüzünden ayıran şey bilgiye ulaşılabilirlik ve yaşam hakkının sağlanması dersek cümleyi daha tamamlamadan aklımıza bununla ilgili birçok istisna geliyorsa modern kavramının sadece teknik alanlarda yaşanan ilerlemeyi ifade ettiğini söylemek ileri bir yorum mu yoksa saf kötümser bir ifade midir?

Özellikle salgın döneminde yine mavi yahut beyaz yaka ayırt etmeksizin tüm masrafları işçiden karşılanan işverenin Orta Çağ'ın efendilerinden farkını tespit edebilmek her geçen gün daha da zorlaşmaktadır. Eğitilmiş, eğitimsiz kim olursa olsun büyük şirketlere çalışan statüsündeki kişinin dünya çapındaki tek derdi yiyecek ve barınma gibi yaşamın temel gereksinimlerine indirgenmiş iken geçtiğimiz günlerde açıklanan dünya zenginlerinin malvarlığı bilgisi, tipi altında giderken yüzümüze batan kar taneleri gibi acı vermiş durumdadır. Bu listedeki ilk ikinin tek tek malvarlığı orta ölçekli bir Avrupa devleti gelirini geçmiş durumdayken artık kim siyasi sınırların gerçekten var olduğunu iddia edebilecekler? Günümüz dünyasında artık bu sınırlar olsa pazar sınırları haline gelmiş ve kategorize edilerek üretim ve satış metotlarının denendiği büyük laboratuvarlara dönüşmüştür.

Bahsedilen bu durumda belki de en acısı, durumun vahameti nedeniyle oluşan can pazarında belirli grupların yaşam hakkının dahi tartışmaya açılmış oluşudur.

Benzer yaklaşımın modern insanlık tarihindeki en yakın örneğinin Nazi Almanyası'nda yaşlı, engelli, azınlık ve eşcinseller hakkında konuşulduğu ve uygulandığı göz önüne alındığında günümüzdeki altmışbeş yaş üstü vatandaşların "zaten ekonomiye katkıları olmadığı" gerekçesiyle yok sayıldığı, aşılama sürecinin bu vatandaşlar üzerinde etkili olmadığına dair tıp alanında ciddi iddiaların da dolaştığı bu zamanlarda aşya ulaşımın özellikle çalışabilir durumda olan kişilere sağlandığı herkesin gözünün önünde olan ancak kanıksadığı bir hale bürünmüş durumdadır.

Hal böyleyken yaşam hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerden bahsederken bir ama ile başlayan açıklamaların talihsiz olmaktan ziyade kötücül olduğunu düşünerek belirli sonuçlara varmak insanın, insan olmasından kaynaklanan bir zorunluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Neredeyse her ülke için, bu ülkelerin vatandaşı olarak kendinden başka herkese yani devlet ve büyük şirketlere yeter durumda olan insanlığın daha önceki zamanlara kıyasla gelişmiş teknoloji dikkate alındığında toplumsal bir çöküntü hatta daha da kötüsü insanîyetin yok oluşunun sınırlarında dolaştığı açıktır.

Hatta öyle ki, tüm insanlığın aşya aracılığıyla yaşama ihtimalini arttırabileceğine bilimsel nedenlerden dolayı inandığı ve bu açıdan ekonomik kaygı güdülmesinin insanîyete uygun olmadığına çok büyük bir kitle tarafından kabul edilmesine rağmen bahsi geçen koruyucuya ulaşım için parayı veren düdüğü çalar mantığının işlediği de dikkate alındığında, istisna halinin Agamben'e yöneltile eleştirilerden biri olan "istisna hali o derecede genişledi ki her durum bir istisna olduğundan bunu durumu ayrı bir

istisna olarak değerlendirmek pek de doğru olmaz" eleştirisi ışığında günümüzde yaşam hakkının istisna haline geldiğini söylemek pek de yanlış olmayacaktır.

Günümüzde, başat demokrasilerden sayılan devletlerin dahi kişi hak ve özgürlüklerini seçim yarışı ve devamında yok sayarak fikirlerini pazarlamaya çalıştığı dünyamızda belki de birey olarak düşünmemiz gereken en önemli meselelerden biri pazarlanan şeyin bir meta olmamasından kaynaklı olarak etkisinin de fiziki kısıtlarla ölçülemeyecek oluşudur. Bu öngörüsüzlüğe neden olan meselelerden belki de en öne çıkan şu anki durumu dikkate alındığında sosyal bilimlerin direkt kar sağlamadığından hareketle bir kenara itilerek bireysel ve toplumsal ilişkilerin gerektiği şekilde değerlendirilememesidir. Eğitime ulaşımın eski dönemlere kıyasla çok daha kolay olduğu modern zamanlarda mekanik biçimde değerlendirilen insan ilişkilerinin fen bilimlerinin diktasına bırakılması eğitime ulaşılabilirliğin dahi aslında ekonomik kaygılara yönelik ve bireyler için bir illüzyon olduğu gerçeğine ulaşmak pek de uzak değildir. Sağlanan imkanlar ve destekler dikkate alındığında, hatta gündelik bir örnekle söylemek gerekirse "Sözel seçersen işsiz kalırsın." ifadesi olan bir durumu değil, güçlüler tarafından olunması istenen bir durumu kastetmektedir ki günümüzde artık olmuştur.

Tüm dünyada son dönemde bir kenara itilen, mümkün olduğu takdirde satış ve pazarlamaya yönelik taktiksel gelişimi sağlayacak biçimde odaklandırılan sosyal bilimlerin bu bağlamda artık insan için mi yoksa insan yapımı makineleşmiş ekonomik çıkarlara mı hizmet ettiği sorusuna cevap

gözler önünde durmaktadır. Salt maddi getiriye odaklandırılan eğitim kendisini sadece kalitesizlik yan etkisini gösterecek biçimde şöyle dursun, aşılması çok güç olan bir noktaya sürüklemiş ve etkileyen dinamikler değişmediği müddetçe de bu statükoyu devam ettirmeye koşullandırılmıştır.

Kadın ve cinsiyet üzerine çalışmalar diğer sosyal bilim alanlara göre daha iyi bir durumda olsa da durumun geldiği noktanın pazar piyasasında ayrı bir ürün satılacak pazar yaratma çabası ile desteklenip desteklenmediğine dair ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Aslında insanı, insan olarak değerlendirmesi gereken çalışmaların başlıklara ayrılarak incelenmesi ve bunun başlıklar arasında örneğin insan ama kadın; kadın ama lezbiyen olarak indirgenmesi bireye yönelik mikro tespitlerin önünü açmakta, sosyal bilimleri bir genel kültür kavramına indirgemekte hatta adı dahi sosyal olan bilimi sadece bireye yönelterek bilimsel tespitlerin maalesef yine sosyal adı altında genel geçer bir sonuca varmasını engelleyerek kişiselleştirmektedir.

Kaldı ki post-truth çağıyla her önermenin bir "ama" ile devam ettiği günümüzde az önce bahsedilen yoruma ulaşmak aksini iddia etmekten görece daha kolaydır. Temel değerlerin modernleşme adıyla tartışmaya açıldığı ki burada kastedilen sadece insani değerler olmakla birlikte herhangi bir din, köken yahut mensubiyet her ne kadar insana ilişkin olsa da kastedilmemektedir; sorgulanır bir hale getirilerek güruhlar içindeki optimum gruplara seslenme yöntemiyle söylenen şey ne kadar uygun olmasa bile temel argümanları yok ederek öne sürülen düşünceye destekçi arama çabasından ibarettir. Ancak

bu destekçi arama, asrı saadet olarak adlandırılmaktan bir hayli uzak olsa da günümüze kıyasla öyle gibi görünen belki yirmi en fazla otuz yıl önceki sarsılmaz değerleri günümüzde belki de kişisel beğenilme ve takdir arzusunun da artmasıyla vahşi bir çehreye bürünmüş ve istisna halini genel geçer kurallardan tamamen şahsa yönelik hale getirmiştir. Hal böyleyken önceki dönemlerde herhangi bir başlık adı altında buna ihtiyaç duyulurken muhtemelen pandemi sürecinin hızlandırıcı etkisiyle sadece insan olmak istisna halinin temel öznesi olmaya dönüşmüştür.

Hal böyleyken Agamben her ne kadar ilk bakışta bir ürperti ile okunsa da elimizdeki veriler ışığında aslında değiştiği noktaların bizler için korunaklı alanımızdan çok da uzak olmadığı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda olmamız belki de neredeyse göz açıp kapanıncaya kadar değişen gündem nedeniyle göz önünde olmasa da yanı başımızda varlığını hatırlatan nahoş bir gerçek olarak varlığını korumaya devam etmektedir.

Tabii ki anlatılanlar ışığında maske takmak, sosyal mesafeye uymak özel alana müdahale gibi algılanabilecek durumdadır. Ancak bu uyarıların, insan hayatına değer verildiği için mi yoksa ekonomik kaygılar güdülerek insandan, vatandaştan gelecek kar hesaplamalarında basit bir etmen olarak değerlendirilip değerlendirilmediğine dair kanaatlerimiz, sosyal bir varlık; hatta Aristoteles'in öne sürdüğü üzere sosyal bir hayvan olan insan için oldukça zor geçen bu dönemde oldukça önemli görünmektedir.

Beyan esastır ancak niyet, Demokles'in Kılıcı gibi beyan eden üzerinde durmaya her zaman devam edecektir. At kılına bağlı

olduğuna inanılan bu kılıcın düşüp düşmediğine ise bizlerin çıkarımları ve deneyimleyeceğimiz zamanlar karar verecektir.

Türk Ekonomisi'nin Yeniden Yapılanması İçin Gereken Adımlar

Aykut Can KIZILDOĞAN

Türk Ekonomisi, Cumhuriyetin ilanından sonra hem küresel hem de yerel buhran ve krizlerle defalarca karşı karşıya kaldı. Türkiye Cumhuriyeti özellikle 24 Ocak 1980'e kadarki süreçte geçirdiği krizleri ve bunalımları, ekonomik tercihlerini değiştirerek çözmeye çalıştı ve kısmen de başarılı oldu. Türkiye'nin 24 Ocak 1980'de uygulamaya başladığı Liberal Ekonomi modeli ile Cumhuriyet'in 57 yılda büyük emeklerle oluşturduğu sanayisini hazırlıksız olarak küresel piyasa ile rekabete soktu. Liberal Ekonomiye geçmek, Türk Ekonomisi'nin sırtında ağır bir kurşun yarası açtı.

24 Ocak Kararları, Türkiye'nin gelir dağılımının bozulmasının baş etkenlerinden biridir. 24 Ocak Kararları ile uygulanan ihracata dayalı kalkınma planı, yüksek faiz tercihinin bir sonucu olarak ücretleri ve ücretlileri baskı altına alıp, servetten alınan payı ücretliler aleyhine bozmuştur. 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalar sonucunda zengini daha zengin, fakiri ise daha fakir yapmıştır. 1980'den sonra, Türkiye üretim yerine tüketime yavaş yavaş alıştı. 2002 yılına kadar Türkiye, 1982 Bankerler Krizi, 1990 Körfez Krizi, Nisan 1994 Krizi, Kasım 2000 krizi ve Şubat 2001 krizlerini toplumda ve ekonomide derin yaralar açtı. 2002 yılından sonra AKP iktidarı Türk Ekonomisi'ni tamamen Liberal Ekonomi modeline geçirip devletin elindeki kamu mallarını da özelleştirecektir.

AKP iktidarının ilk on yılında ülkemize gelen yabancı sermaye, Liberal Ekonomi'ye tam geçişin ve özelleştirmelerin yanlışlıklarını saklamış olacaktı. 2012 yılına kadar, yabancı sermaye Türk Lirası'nın aşırı değer kazanmasını ve enflasyonun da %10 altında kalmasına

sağladı. Türk halkı bu yıllarda kazandığından fazlasını harcayarak, tüketim çılgınlığına alıştırdı. O yıllardaki yanlışlıklar cari açığın artarak büyümesine, ekonomiden planlamanın kaldırılmasına, devletin ekonomiden uzaklaştırılmasına sebep oldu. Ve ek olarak yap işlet devret modelinin devlet tarafından benimsendi. Türkiye, güven ve istikrar ortamını 15 Temmuz terör girişimi ve sonrasında yaşanan siyasal olaylar ekonomide istikrarın kaybedilmesine ve yabancı yatırımcıların ülkeden çekilmesi ekonomiyi dar bir boğaza soktu. Ekonomideki başarısızlığın maliyetini bugün hepimiz yaşıyoruz. Ancak Türkiye'nin bugün yaşadığı ekonomik bunalım, sadece Covid-19 Salgınından dolayı oluşmadığını yıllarca göz ardı edilen ve yanlış yapılan ekonomik tercihlerden dolayı ortaya çıktığı unutulmamalıdır. Covid-19 salgını diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye Ekonomisi'nde yaşanan yokluğu, bunalımı ve fakirliği ve umutsuzluğu daha da ortaya çıkarmıştır. Ekonomideki bu başarısızlığı medya ve özellikle toplumun bir kesimi bunu dile getirmemektedir veya getirememektedir. Hükümet ise ekonomideki darboğazı bitirmek için atılması gereken adımları atmamak yerine popülist yaklaşımlarla halkın belli kesimine ve işverene yardımlar yapmaktadır. Covid-19'dan sonra hükümetin ekonomik yaklaşımının yine değişmediğini işsizlik oranlarında çok net görmekteyiz. Şubat 2021 tarihinde açıklanan Kasım 2020 işsiz sayısı, 4 milyon beş bin; işsizlik oranı % 12,9, iş aramayan işsiz sayısı, 4 milyon 832 bin; 2019 Kasım ayının verilerine göre iş aramayan işsiz sayısının 2 milyon 303 bin kişi artmış olduğunu görmekteyiz. Fiili işsiz sayısı 8 milyon 832 bin; fiili işsizlik oranı % 24,6; bir yıl öncesine göre % 5,8 artmıştır. İş aramayan işsiz sayısı, Cumhuriyet

tarihinde ilk kez iş arayanlardan daha yüksek olmuştur. Bu durum 4 milyon vatandaşımızın iş bulma umudu ve hayallerinin kalmamış olduğunu göstermektedir. Ek olarak salgın nedeni ile işten çıkarmaların yasak olduğunu düşünürsek bu sayıların yasağın kalkmasıyla birlikte artacağı çok nettir. Hükümet ise bu duruma çözüm üretmediği gibi popülist yaklaşımlarla özellikle gelir seviyesi iyi olan kesime yardımlarda bulunmaya devam etti. Ama esnafı, şoförleri, mavi ve beyaz yakalı çalışanlara kısa çalışma ödeneğine mahkûm etti. Bu ödeneklere mevsimlik işçiler, sigortasız çalışmak zorunda kalanlar, sanatkârlar ve gündelikçiler gibi birçok meslek gurupları bu yardımların dışında kaldı. Ayrıca Hükümetin yardımlarının az ve yetersiz kalmasının bir diğer nedeni ise Hazine'nin ve Merkez Bankası'nın rezervleri yerel seçimlerde ve dolar kurunun ateşini azaltmak için kullanmasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti, çalışan vatandaşların maaşından, marketten aldığı gıda ürününe ve arabasına aldığı benzine kadar vergi almaktadır. Ama bu vergiler gençlerimize iş, işsiz kalanlara geçineceği kadar ödenek olarak dönmeyip, devlet kurumların lüks tüketimine, yap işlet devret ile yapılan ama çok az kullanılan otoyol ve köprülere gidiyorsa bu ülkede ekonomik refahın sağlanması imkânsız hale gelmektedir. Üstüne de, büyük şirketlerin vergi borçları silinip, onlara ihaleler verildiğinde de bu toplum hiçe sayılmıyor mu? Bugün gençlerimizin % 90'ını borçlu olarak iş hayatına atılmakta ve üstüne iş bulmakta büyük zorluk çekmektedirler. 2020 yılında genç işsizlik oranı % 26,1'lere çıkmıştır. Kısacası her dört gençten biri işsiz olduğu bir ülkede yaşamaktayız. Türkiye'de istihdam ve yatırım,

Türkiye'nin büyümesinden daha az olduğundan dolayı gençlerimiz ailesinin eline bakmaya mahkûm olmuşlardır. Bu durum maalesef toplumda bunalım yaratmaktadır. Kalkınmak için gençlerimizi ve üstün beyinlerimizi, ülkemizde tutup onlardan yararlanmak zorundayız. Maalesef yapılan anketler ve araştırmalar göstermektedir ki gençlerimizin %50'sinden çoğu ülkeden gitmenin hayalini kuruyor. Gençlerimiz 16 sene eğitim alıp üstüne birkaç sene iş arayıp asgari ücretle geçinmek ve hayata borçlu başlamayı arzulamıyor. Ülkemizi kalkındıracak beyinlerimiz, gençlerimiz daha iyi refahta ve insan gibi geçinip yaşamayı istemektedirler. Bu vatandaşlarımızı Ay'a insan göndermek vaadiyle ve çılgın projeler ile ülkede tutamazsınız.

İşsizlik ekonomilerin kısa vadede çözülme en büyük sorunudur. İşsizlik, gelir dağılımını etkilediği gibi sosyal düzeni de bozmaktadır. Çözümü ise planlı ve programlı yatırımlar ile gerçekleşir. Türkiye maalesef ekonomideki kritik eşişe gelmiş durumdadır. Geçim derdi nedeniyle intiharlar, cinnetler ve aile içi problemler görülmektedir. Hükümet sadece vergileri artırarak bu dar boğazdan çıkamaz. Bu kısır döngüden çıkmak için aşağıda belirttiğim adımları kısa sürede ve kararlıkla uygulamalıdır.

- Hukuk ve kollu kuvvetlerin bağımsızlığı sağlanıp yatırımcıya ve vatandaşa güven ortamı sağlanmalıdır.
- Merkez Bankası bağımsız hale getirilip, piyasanın güveni tekrardan kazanılmalıdır.
- Yasamanın tekrar aktif hale getirilmesi için Parlamenter sisteme geçilmelidir.
- Döviz ve kur istikrarı bağımsız şekilde sağlanmalıdır.

- Devleti yönetenlerin ve devlet kurumların lüks tüketimi ivedilikle azaltılmalıdır.
- Yap işlet devret modelinin hazineye verdiği yükten kurtulmalı ve bu sistemden uzaklaşılmalıdır.
- Gıda fiyatlarındaki navlun ücretleri azaltılmalı ve gıda enflasyonu ile üreterek mücadele edilmelidir.
- Cari açık en az seviye indirilip gereksiz ithal ürünlerden uzak durulmalıdır.
- İthal girdi oranı düşürülüp yerli üretime geçilmelidir.
- Yok olmak üzere olan hayvancılığa ve tarıma teşvikler ile desteklenip tekrardan canlandırılmalıdır.
- İstihdam oranına büyük payı olan yerli arabada ÖTV ve KDV azaltılıp, daha çok yatırım sağlanmalıdır.
- Eğitim Kurumlarının bilime ayrılan payı artırılıp, kurumlar bağımsızlaştırılmalıdır.
- 1, 3, 5 ve 10 yıllık istihdam programları oluşturulup ve uyulmalıdır.
- Yatırımcılara, çiftçilere, esnafa düşük faizli krediler verilmelidir.
- İthal ürünleri azaltmak için devlet eliyle yatırımlar yapılmalıdır.
- Ülkemizi terke eden yabancı yatırımcıları ülkemize tekrardan kazandırılmalıdır.
- Geri dönüşüm tesisleşmesi ve akıllı binalar zorunlu hale getirilmelidir.
- Elektrik ve petrol satışları devlet kontrolünde olmalıdır.

Gelişmiş devletlerle, eğitim, demokrasi ve medeniyet seviyesinin her geçen gün daha açıldığı bugünlerde, ekonomik seviyemizin daha da açılmaması için bahsettiğim adımlar acilen atılmalıdır. Aksi takdirde ekonomik ve toplumsal kalkınmamız çok geride kalacaktır.

Yeni Anayasa Tartışmaları

Ahmet Yavuz GÜRLER

Türkiye’de anayasa değişikliklerinin gerçekleşme süreci ayrıca bunların yanında var olan tartışmaların büyüklüğü salt bu satırlar üzerinden aktarılamayacak şekilde çalışmalar ya da yazı dizisi haline getirebilecek süreçtir. Bu bağlamda daha sınırlı bir anlatım hedeflenecek daha net aktarım sağlanması hedeflenmiştir.

Hukuki alanda konuya daha vakıf olan uzmanlardan ziyade ortaya çıkabilecek yeni sorunlara ele alabilmek için ortaya çıkan bir gereklilik üzerinden konuyu ele almak gerekmektedir. Bu çalışma içinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın özellikle Boğaziçi eylemleri devam ederken paralelde dile getirdiği bu husus¹ aslında ana merkeze alınacak neden olmakla beraber anayasa değişimlerinin arka planına bir perspektif sunulması amaçlanmaktadır. Türkiye gibi anayasa tarihi uzun yıllara dayanan ülkelerde daha ideal koşullarda yapılması planlanmış hak ve özgürlüklere önem veren anayasaların var olabilmesinin sağlanmasıdır. Bu gibi durumlarda ülkelerin anayasalarını oluşturma süreçlerindeki mutabakat ve bu bağlamdan hareketle ortak verilen kararların vatandaşlara ve siyasi karar alıcılara olmak üzere her kesime hitap edebilir hale gelmesidir.² Bağlam olarak baktığımızda Türkiye’nin anayasal tarihini çok geçmişe götürebilmek mümkündür. 1876 Kanuni Esasi ile başlayan süreçte 1921 Milli Mücadele’nin anayasası olup sonraki aşamada Cumhuriyetin kuruluşunu beraberinde getiren ve takibinde 1924-1961 ve 1982 tarihli dönemlerdeki farklı anayasalar ve değişiklikler ile ideal anayasa yapımı hedeflenmiştir.³ Anayasaların değişmesi sürecinde belirli aralıklarla bazı maddelerinin reformu ve bazılarının değişimi

ile ülkedeki seçim usullerine etki edecek değişiklikler de yapılmıştır.

Anayasaların yapım sürecinde kurucu ve kurulu iktidar ayrımları da bulunmaktadır. Esasında bu ana fark günümüz Türkiye Cumhuriyeti’nin karşılaştığı problem olarak gözükün ve birçok tartışmanın ekseni olan problemleri de beraberinde getiren fark olmuştur. Kurucu iktidar, anayasa yapma ve değiştirme iktidardır. Bu tanım anayasayı yapan ve anayasayı değiştirme yetkisi olarak iki farklı tanıma yani; asli kurucu iktidar ve tali kurucu iktidar tanımlamasını gerektirir.

Kurucu iktidar, anayasayı oluşturan iktidardır. Ayrıca anayasa tarafından kurulan iktidarların oluşumunu da sağlar. Anayasa tarafından tanımlanan yasama, yürütme ve yargı olarak tanımlanan devletin var olan sacayaklarını oluşturan kurucu iktidardan farklı olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Kurucu iktidar ile kurulmuş iktidarlar arasında ayrımı netleştirmek gerekir. Ek olarak tanımlanan tali kurucu iktidar da bir tarz kurulmuş iktidardır. Açıklamak gerekirse bu iktidarın oluşturulması ve çalışma stili asli kurucu iktidarın tanımladığı anayasa ile ortaya çıkmıştır. Tali kurucu iktidar anayasa değiştirme iktidarı, asli kurucu iktidarca kurulan bir iktidar türüdür.⁴

Asli kurucu iktidar, hukuk sınırlarının dışında olan bir iktidardır. Var olan hukuk normları arasında çıkar. Ortadaki hukuk boşluğu ya önceden vardır ya da sonradan oluşturulmuştur. Hukuk boşluğu üzerinden iktidar yeni bir anayasa yapar. Ya da ortada bulunan hukuk varlığına karşı da ortaya çıkabilir.⁵ Yeni yapılan anayasa evveli anayasanın mevcudiyeti yoktur. Eski anayasa yıkılmamış var olan hukuki boşluğun doldurulması hedeflenmiştir. Bu

anayasa devletin ilk anayasasıdır. Olağanüstü koşullarda bağımsızlık, devletlerin dağılması ile oluşan yeni devletler gibi durumlarda örnekleri mevcuttur. Sonradan oluşturulan boşluk aslında mevcut anayasada hukuki boşluk meydana getirir. Daha sonra bunu tamamlamaya çalışır. Mevcut anayasanın revizesi sağlanmaktadır. Bu beraberinde bu devrim, iç savaş vb. durumlarla karşı karşıya kalınan bir durumdur. Durumun takibinde asli kurucu iktidar; mevcut siyasal düzeni yıkıp anayasayı ortadan kaldırır. Hukuki boşlukları yeni anayasa üzerinden tanımlayarak doldurur ve siyasal rejimin gidişatını değiştirir.⁶

Tali kurucu iktidar, anayasanın çizdiği koşullarla anayasayı değiştirebilme iktidarındır. Tali kurucu iktidarın nasıl olduğu, anayasa değiştirme yetkisinin hangi organa ait olduğu anayasaca belirlenmiştir. Anayasada değişiklik yetkisi, anayasaca oluşturulan organlarca tanımlanmaktadır. Tali kurucu iktidar anayasa tarafından kurulmuş bir iktidar olmaktadır. Tali kurucu iktidar, hukuksal sınırlar içindeki iktidardır. Belirli uygulamalar üzerinden tespit edilmiş kurallara uymak zorundadır. Bunların yanında bu iktidar türü anayasanın biçim, içerik ve zamanlar içinde belirlenen sınırlar üzerinde hareket alanı bulunmaktadır.⁷

Günümüz iktidarının ve iktidar ortaklarının yapmış olduğu değişiklikler de esasında başlangıç olarak kabul edilen 2002'den günümüze kadar belirli yıl aralıklarla yapılan düzenlemeler olmuştur. Bu durum esasında güç merkezini ortaya çıkardıkça hep daha fazlasının istendiği ve daha kapsamlı yapılması planlanan ayrıntılı madde/fıkra değişimlerini beraberinde getiren bir süreci beraberinde getirmiştir. Karşılaşılan her değişiklik aslında

Akp iktidarı üzerinden okuma yapıldığında sistem bir yere kadar gelmiş ama tepkiyle karşılaşmış ve sorunu aşabilmek için çeşitli insan hakları düzenlemeleri üzerinden söylem geliştirilerek aşmaya çalışılmıştır. Bu olay 2007 tarihli Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinde gündeme gelen '367 Krizi' ile karşımıza çıkmaktadır.⁸ Yapılan reform hareketlerinin engelleri aşabilmek olarak savunulması desteği beraberinde getirirken var olan anayasal sisteminin bozulmasına da neden olmuştur. Esasında ana soru şu olmalıdır. Hani hem bu değişikliklerde ve yapılacak/yapılması gereken olası değişikliklerde: "Gerçekten buna ihtiyaç var mı? Ve gerçekten olacak bu değişiklikler anayasaya zarar vermeyip daha idealize hale getiriyor mu?".

2010 değişiklikleri, dönemin kadro eksikliği yüzünden belli saiklerle ortak olunan iktidar ortağı olan dini topluluklar ile ortaklaşa yapılan propaganda ile haberlere yansıdığı haliyle her bir vatandaşın 'Evet' oyu verebilmesi konusunda aşırı yoğun bir program yürütülmüştür.⁹ Özellikle dönem içinde yapılan reformcu iddia edilen değişimin Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın yapısındaki farklılıklar sonraki yıllara sirayet eden ve hatta günümüzde de var olan sorunları beraberinde getirmiştir. Dönemin iktidar ortaklarından bazı grupların blok oy kullanması ve karşılaşılan siyasi davalardaki durumlar aslında yeni hukuk boşluklarına yeni sorunları beraberinde getiren durumları ortaya çıkarmıştır.¹⁰

2017 değişiklikleri, 15 Temmuz 2016 tarihli hain darbe girişiminin üzerine ortaya çıkan Yenikapı Mitingleri üzerinden ortaya çıkan iktidar perspektifi üzerinden istenen bir değişiklik olmuştur.¹¹ O dönem

katıldığım liberal düşüncedeki araştırma merkezindeki bir etkinlik evvelinde bu konulara vakıf olduğunu aktaran hoca, "Şu anki anayasa değişiklikleri eksik biz bunu biliyoruz, sonrasında yeni bir referandum yapılmalıdır. Eksikler tamamlanacaktır." diye konuyu cevap vermiştir. Bunların yanında günümüze hemen anlık bir bakış atıldığında var olan sözüm ona gerekli denilen değişiklikleri savunan hocanın görüşünde -keşke-leri olduğunu düşünmek ve hatta çoğu paylaşımlarından günümüzde de kontrol ettiğimde şikayetçi olduğunu da takip edilebilmektedir.

Tüm bu ana çerçeveden hareketle Boğaziçi olayları üzerinden karşımıza çıkan yeni Anayasa değişiklikleri esasında gerçekten sistemin eksiklerini mi ortadan kaldıracaktır? Yoksa yeni hukuksal boşluklar mı karşımıza çıkaracaktır? Bu soruyu beraberinde getirecektir. Bunların yanında şu anki yapının değişmesini isteyen her türlü muhalefet partisinin iktidara bir şekilde geldiklerinde parlamenter sistemi tercih etmeyebileceği, çünkü hatırlanacağı üzere tarihi geçmişteki muhalif hangi parti olursa olsun tıpkı Akp'nin muhalefette olduğu zamanlardaki gibi var olan sistemi değiştireceğini iddia etmesine rağmen ortada olan pastadan daha fazlasını istediği aşıkardır. Tüm bunları esasında -Başkanlık Sistemi- nin tüm nitelikleriyle denetlenebilir, şeffaf olabilmesi amacıyla düşünen insanların düşüncelerinin tersine bir nevi Güney Amerika, Afrika ya da Rusya tipi başkanlık sistemine evirilen bir hale bürünmesinden dolayı aktarmak gerektiği kanaatindeyim.

Son aşamada durumu özetlemek gerekirse halihazırda yönetildiğimiz anayasanın darbe döneminde yapılmış olduğunu, yapılan

değişikliklerle dönemin koşullarına uygun hale getirdiğini söylemek mümkün olsa da oluşturulan her hukuki boşluk daha büyük boşlukları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda değişiklik ihtiyacı duyulan ve yapılması planlanan reform söyleminin geldiği süreci analiz ettiğimizde iddia edildiği gibi bir engelle karşılaşılmadığı esasında tabir yerindeyse kurucu iktidar olabilme saikiyle daha fazla yetki istendiği bir durumla karşı karşıya gelmemize yol açacaktır. Eğer gerçekten anayasanın reformu yapılacak olsaydı birkaç yıl önce 60 madde üzerinde 4 partinin uzlaştığı değişiklikler meclise veya halk oyuna sunulabilirdi.¹² Bu durumu hatırlatarak sürecin içindeki siyasi dinamikleri ve yaşanmışlıkları değerlendirerek olaylara bakabilmek gerektiğini hatırlatmak gerekmektedir.

- 1 Habertürk, “Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan yeni Anayasa çağırısı”, (<https://www.haberturk.com/cumhurbaskani-erdogan-dan-yeni-anayasa-cagrisi-2959002>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 2 Serdar Gülener, “Anayasa Yapımında Yeni Bir Paradigma: Kapsayıcı, Katılımcı, Uzlaşmacı Anayasa Yapım Süreçleri ve Çeşitli Örnekler”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XV, 2011, sa 3.
- 3 Sevgim Begüm Yavuz, “4 soru 4 cevap Yine yeniden Anayasa...”, *Sözcü Gazetesi*, (<https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/4-soru-4-cevap-yine-yeniden-anayasa-6242705/>), ((Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 4 Gülşah Yalçın Güler, “Anayasa Değişiklikleri, Kurucu İktidarlar ve Meşruiyet”, *Sayıştay Dergisi*, sayı 66-67, (<https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911587.pdf>): Hasan Küçükkaya, “Şiddeti Doğuran Bir Faktör Olarak Kurucu İktidar Sorunsalı”, 2011, (http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_02_HasanKucukkaya_%C5%9Fiddeti%20do%C4%9Furan%20bir%20fakt%C3%B6r%20olarak%20kurucu%20iktidar%20sorunsal%C4%B1.pdf).
- 5 Engin Selçuk, *Anayasa Huku-ku-Ortak İçerik*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, s.52-56, (<http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/anayasa-hukukuau201.pdf>).
- 6 Bedrettin Özmen ve Hakan Özdemir, “Türk Anayasacılık Tarihinde Anayasal Kurucu İktidar (Bulgaristan Büyük Ulusal Meclisi Örneği ve Türkiye Cumhuriyet Meclisi Önerisi)”, *E-Journal of New World Sciences Academy*, 2011, Volume 6, Number 4, (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/186714>): Derya Çağatay, “Asli Kurucu İktidar: Anayasaların Yapılması”, ppt sunumu, (<https://slideplayer.biz.tr/slide/12490011/>).
- 7 Kemal Gözler, “Asli Kurucu İktidar, Tali Kurucu İktidar Ayrımı: TBMM Yeni Bir Anayasa Yapabilir mi?”, *Açık Radyo*, (<https://acikradyo.com.tr/makale-yorum-analiz/asli-kurucu-iktidar-tali-kurucu-iktidar-ayrimi-tbmm-yeni-bir-anayasa-yapabilir>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 8 BBC News Türkçe, “YSK: Abdullah Gül’ün hatırlattığı Anayasa Mahkemesi’nin 2007’deki ‘367 Kararı’ neydi?”, (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-48189677>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 9 Mahmut Hamsici, “2010 referandumu: ‘Evet’, ‘Hayır’ ve ‘Boykot’ cephelelerine demışti?”, *BBC Türkçe*, (<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-39462061>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 10 *Sözcü Gazetesi*, “2010 referandumu HSYK değişikliği”, (<https://www.sozcu.com.tr/2014/gunun-icinden/2010-referandumu-hsyk-degisikligi-439309/>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 11 Euronews, “15 Temmuz’dan sonra Türkiye’de gerçekleşen 5 köklü yapısal değişim”, (<https://tr.euronews.com/2019/07/12/15-temmuz-dan-sonra-turkiye-de-gerceklesen-5-koklu-yapisal-degisim>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).
- 12 Didem Özel Tümer, “Havada kalan 60 madde”, *Al Jazeera Türk*, (<http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/havada-kalan-60-madde>), (Erişim Tarihi, 04.02.2021).

Cumhuriyetin Kuruluş Biçimi

Ümit Yaşar ERDEM

Yazıya bazı alıntılar ile başlayalım:

“Türkiye’de burjuva düzenin kuruluş biçimi, burjuva devrimlerin klasik örneklerinin yaşandığı Batı Avrupa ülkelerindeki gelişme sürecinden tamamen farklı özellikler taşır...Türkiye’deki kapitalistleşme sürecinin Batı’daki örneklerden farklı olması nedeniyle, Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti’ne uzanan süreçte Fransa’daki demokratik burjuva devrimi gibi bir burjuva devrimini gerçekleştirmek için öne atılacak gelişmiş bir burjuvazi yoktur.”(Elif Çağlı,Türkiyede Burjuva Düzenin Kuruluş Biçimi) “Batılılaşma ve burjuva dönüşüm, M. Kemal önderliğinde gerçekleşen tepeden burjuva devrimiyle başlamamış, Kemal önderliği, Osmanlı’nın son döneminde zaten başlamış olan bir değişim ve dönüşümün uzantısı olmuştur...1923 tepeden burjuva devrimiyle Türkiye Cumhuriyeti kurulur.... 1919-23 arasında Türkiye’de yaşanan, halk ayaklanmasına dayanan bir devrim değildir. Kemalist bürokrasinin önderliği altında yürüyen tepeden-güdümlü cüce burjuva devrimi, eski devlet aygıtını kırıp parçalamak ne kelime, onu almış ve cumhuriyet yağına bulayarak daha da yetkinleştirmiştir... M. Kemal önderliği altında gerçekleşen 1923 burjuva devrimi, 1908’in yarım kalmış işini, güdük bir tarzda tamamlayan bir tepeden devrimdir. Burjuva devrimlerin Marksist değerlendirmesi bağlamında bir benzetme yapmak gerekirse, 1908, Marx ve Engels’in cüce devrimler olarak niteledikleri İtalya, Avusturya, Alman 1848 devrimleri kategorisinde yer alır. Zira bu devrimlerin özelliği geç burjuva devrimler oluşu, bu nedenle eski düzenin egemen unsurlarıyla uzlaşma eğilimi taşımaları ve neticede yarı yolda duraksamalarıdır. Daha önce,

cüce devrimlerin ilerleyen süreçte yaratacağı sonuçların da cüce kalacağına değinmiştik.”(a.g.e)

1908 ve 1923 hakkında Lenin hiçte küçümsenmeyecek yorumlar yapmaktadır.

“1908 burjuva Jön Türk devrimi’ni “yarım zafer, hatta zaferin küçük bir parçası” olarak niteleyen V.İ.Lenin “devrimlerdeki böyle yarım zaferlerin, eski iktidara bu alelacele teslim olmak zorunda kalmaların, bir iç savaşta yeni, çok daha kesin, daha sert, geniş halk kitlelerini celbeden ani değişikliklerin en güvenilir teminatı olduğunu”(11,s.177) belirtiyordu” (Yuriy Aşatoviç Petrosyan, Sosyalist Açından Jön Türk Hareketi)

“Oysa yalın gerçek şudur ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu M. Kemal liderliği küçük-burjuva değil, burjuvadır.”(Elif Çağlı,Türkiye’de Burjuva Düzenin Kuruluş Biçimi) Elif Çağlı’nın, “Kemalist devrim küçük burjuvazinin eseri olamaz zira geç bir kapitalist devrimdir” tezleri üzerinden, gerçekleştirdiği eleştirilere karşın, M.Çayanın emperyalizm döneminde, burjuvazinin değil küçük burjuvazinin eseri olduğunu ifade ettiği, Kemalist devrim tahlilini iletmek gerekir: “1923 devrimi önder sınıfın milli karakterini yansıtan bir milli devrimdir. Emperyalist işgal kırılmış, komprador burjuvazi tasfiye edilmiş, bazı imtiyazlara rağmen genelde emperyalist istismar bertaraf edilmiş, feodalizmin ideolojik ve politik gücü kırılmıştır. Stalin ve Mao, 1923 Anadolu Harekatına devrim demektedirler. 1923 Anadolu devriminin önderliği büyük burjuvazi olduğunu söylemek gerçeklere aykırıdır. Çünkü emperyalist dönemde burjuvazi, bütün dünya’da devrimci niteliğini kaybetmiştir. Emperyalist

dönemde bu bayrağı milliyetçilik tabanında küçük burjuva unsurları yükseltmiştir.”(Mahir Çayan,Bütün Yazılar, Eriş Yayınları, s.291)

“Bu gerçeklik, Türkiye’nin siyasal yaşamındaki egemen çelişkinin “bürokrasiyle halk” veya “bürokrasiyle burjuvazi” arasında olduğu şeklindeki yanlış değerlendirmelere de can vermiştir. Günümüzde de bir hayli itibar gören sol liberalizm, bu tür tezlerle siyasal gerçekliği dayandığı sınıf temelinden kopartır. Oysa tüm kapitalist toplumlarda olduğu gibi, Türkiye’de de esas çelişki burjuvaziyle işçi sınıfı arasındadır. Kapitalizmin özel mülkiyet temelinde feodalizmin içinde gelişmeye başladığı Batı Avrupa ülkelerinde çok daha belirgin biçimde sahneye çıkan burjuvazi-proletarya çelişkisi, Türkiye’nin farklı koşulları, devlet mülkiyeti ve devletçilik olgusu nedeniyle daha gecikmiş biçimde ete-kemiğe bürünmüştür.”(Elif Çağlı, Türkiye’de Burjuva Düzenin Kuruluş Biçimi)

Yine Elif Çağlı sol liberalizmin, toplumu okumakta yanıldığını ve mücadelenin Cumhuriyetin ilk dönemleri haricinde, bürokrasi burjuvazi arasında veya bürokratik klikler arasında değil burjuvazi ile işçi sınıfı arasında geçtiği çıkarımına ulaşır. Bu sınıf perspektifi yakalanması açısından iyi bir gelişmedir ancak, Çağlı’nın yaptığı, Cumhuriyeti Demokrat Parti dönemine kadar bürokrasi ile halk veya burjuvazi arasında ki mücadele şeklinde okumak hatasına düşmektir, denilebilir.

Sol liberalizm yine Çağlı’nın da yaptığı gibi hataları, tekrar yapar: Birinci olarak Asyatik Üretim tarzının Osmanlı’da geçerli üretim tarzı olduğu iddiasında bulunurlar. İkinci husus ise tarihi ele alış perspektifinden ve Asyatik Üretim

Tarzı tezlerinden belli ölçüde etkilenilmiş olunmasından ötürüdür ki, Cumhuriyet ile Osmanlı arasında, Ceberrut devlet(cebir kullanan devlet), despotik devlet olmaları bakımından paralellikler kurulması ve dolayısıyla Cumhuriyeti bir aydınlanma olarak kabul etmekte çekimser kalınmasıdır.

Oysa Kemalist devrimin burjuvazinin kendi eseri olmasa da, burjuva mülkiyet ilişkilerinin tahsisini gerçekleştirdiği görülebilecektir. Yine bu Kemalist devrime yapılan eleştiriler, 3.Dünya’da ki burjuva demokratik devrimlerine ve geç kapitalistleşmeye yöneltilen eleştirilerdir. Ancak Brezilyalı iktisatçı Cardoso’nun da belirttiği gibi, 3.dünyacılık günümüz emperyalizm çağında, gelişen ülkelerde farklı ilerici anlamlara da gelebilmektedir ve bunun Türkiye’de ki yansıması ise Jön Türkler ve M.Kemal olmuştur. Bir devriminin lider kadroları, o devrimin niteliğini tam manasıyla göstermek zorunda değildir; örneğin, burjuva devrimini, liderlerinden bağımsız olarak değerlendirmek ve üretim ilişkilerinin yerleşmesinin önündeki engelleri kaldıran, sermaye birikimini zorlaştıran kurumları ve grupları tasfiye eden bir devrim olarak düşünmek daha verimli olacaktır denilebilir. Böyle yapılıncı, toplumsal sınıfların ve halkın devrimde ki rolünü daha fazla dikkate almak şansına sahip olacağız.

“M. Kemal önderliği, burjuva cumhuriyetini yalnızca Türk ulusunun kabulü temelinde kurabilmek için, çeşitli azınlıklara ve ezilen Kürt ulusuna karşı baskı ve dışlama politikasını egemen kılmıştır.”(a.g.e) Yine Çağlı’nın Kürt ulusu nitelenmesine karşı ise, Lenin’in bize cevabı nettir: “ Kim ki işçileri,

emekçileri etnik kökenlerine ve inançlarına göre böler parçalar, karşı devrimcidir.” der V. İ. Lenin.

Bu noktada Çağlı, Asyatik toplumu Osmanlı’nın üretim biçimi olarak niteler: “Osmanlı İmparatorluğu, toprakta özel mülkiyetin bulunmadığı ve bu nedenle devleti mülk edinen devletlû bir sınıfın egemen olduğu Asyatik-despotik bir tarihsel arka plana sahiptir.”(Elif Çağlı)

Oysa Osmanlı devleti durağan ve eşi benzeri olmayan derecede bir merkezîyetçi yapı olmaktan da uzaktır. Bu nokta da, devlet toplum ilişkisini ele alırken, Osmanlı ve Türkiye’de ceberut devlet geleneği önkabülüyle yola çıkan genellemeci tahlillerden ziyade, devleti toplumsal ilişkilerin bir biçimi olarak düşünen, onu despotluğun devamlılığı şeklinde ele almayan ve toplumsal sınıfların sosyolojik boyutunu da dikkate alan değerlendirmeler ile okumakta fayda vardır.

“Türkiye özgülünde doğru biçimde çözümlenmesi gereken çok önemli bir husus, devlet kurucu bürokrasinin sınıfsal karakteridir. Osmanlı toplum yapısında egemen sınıfı oluşturan devlet üst bürokrasisinin Batı yanlısı bölümü, İmparatorluğun çöküş döneminde artık değişen dünya koşullarının dayatması sonucunda modern kapitalist dünyayla bütünleşmeyi istemektedir ve bizzat bu misyona soyunmaktadır... Bürokrasi ile kapitalist gelişme sonucunda güç kazanan burjuva iş âlemi arasındaki çekişme, zaman zaman daha yumuşak, bazı dönemlerde de keskinleşerek varlığını hissettirdi. Fakat bu, farklı sınıfsal unsurlar arasındaki bir kavga değildir. Sonuçları günümüze kadar uzanan bu kavga, burjuva sınıf içindeki,

bir başka deyişle de egemen güç bloku içindeki iktidar çekişmesidir... Burjuva devletin kuruluşuna özel mülkiyet temelinde gelişmiş bir burjuva sınıfın damgasını basmadığı Türkiye gibi örneklerde, Batı Avrupa ülkelerindeki mülk sahibi burjuvaların misyonunu sivil ya da asker üst bürokrasi üstlendi. Bu bakımdan Türkiye’de burjuva düzen, bir anlamda daha baştan olağanüstü bir siyasal biçime büründü. Yine aynı nedenle devlet üst bürokrasisi siyasal yapılanmada olağanüstü bir ağırlık kazandı ve bu özellik günümüze kadar uzanıp geldi. Diyebiliriz ki, devleti sahiplenmesi sayesinde egemen sınıflar ittifakı içinde sanki bağımsız bir odak gibi yer alan bu bürokrasi için üstün konumunu yitirmemek bir hayat-memat sorunu oldu.”(a.g.e)

Çağlı, Cumhuriyet bürokrasisi ile Osmanlı’nın devlet sınıfının benzeştirmesine başvurmaktadır. Bürokrasinin, Osmanlıdan Cumhuriyete herhangi bir farklılaşma göstermeden varlığını devam etmesi savını eleştirmek gerekir. Cumhuriyet bürokrasisinin, Osmanlı devlet sınıfının bir uzantısı sayılabilmesi için, bu geçişi gerçekleştiren içsel dönüşümlerin, derinliğine çözümlenmesi gereklidir. Küçükömerci gelenek de bürokrasiyi, burjuvaziyle çatışma içerisinde bir sınıf olarak değerlendirir. Bu bakış açısının sonucu olarak, bürokrasinin, burjuvazi ile tutucu veya gerici bir mücadele içerisinde olan ve Osmanlıdan Cumhuriyete devam eden bir sınıf olarak görülmesi söz konusudur. Osmanlı yönetici sınıfının devlet üzerinde ki kontrolünün son bulması ve devletin Kemalistler tarafından fethedilmesi ise önemsiz olarak görülmektedir. Bürokrasinin devlet ile birlikte tüm toplumu yönettiği yanılığının arkasında, güçlü bir devlet geleneğinin yattığını ifade eder Boratav. Kamu yönetimi

ile yöneten sınıf kavramlarını birbiriyle karıştırmanın kasıtlı olduğu düşünülebilir. Böylelikle tarihsel sınıfların sosyolojik boyutu da ister istemez, göz ardı edilmiş olunur.

Oysa tekrar belirtmek gerekirse, bir burjuva demokratik devriminin, emperyalizm döneminde, burjuvazinin kendi işi olması gerekmez, burjuva mülkiyet ilişkilerini düzenleyen bir takım hukuki düzenlemeler yapılmasını da, bu çerçevede yani burjuva demokratik devrim çerçevesinde değerlendirirsek, toplumsal sınıfların, devrim içinde ki rolünü de göz ardı etmiş olmayız.

Osmanlı’nın Cumhuriyetin Ceberut yani cebir kullanan devlet anlamında bir devamı ve kopyası olduğu ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde Feodalizm öncesi yani Asya Tipi Üretim Tarzının geçerli olduğu iddia edilen tezlerle karşı, farklı bir tarihsel bakış açısının geliştirilmesinin zorunluluğuna ve önemine vurgu yapmak gereklidir tekrardan. Aynı vurguya tekrar ihtiyaç vardır zira, sol liberal tezlerle, iki devleti birbirinin birer basit kopyasına ve Cumhuriyet devrimini bürokrat sınıfların yaptığı bir tepeden inmeciliğe, tarihi ise devlet içindeki bürokratik kliklerin mücadelesine indirgemek, ne kadar sınıf perspektifi açısından bakıldığı iddia edilse bile, devrimlerin tarihsel, özgül koşulları ve toplumsal sınıfların özgül sosyolojik boyutları konusunda bir tartışmayı baştan ve daha açılmadan kapatacağı söylenebilir. Neredeyse son dönem Osmanlı tarihinin tümünü bürokratik elit içindeki farklı grupların mücadelesi üzerinden okuyan anlayış, ise bu dönemde gerçekleşen siyasal mücadelenin farklı şekillerini anlamamızdaki engel olma özelliğini sürdürmektedir.

Kaynakça

- Elif Çağlı- Türkiye’de Burjuva Düzenin Kuruluş Biçimi
- Neil Faulkner-Marksist Dünya Tarihi,Yordam Kitap
- Yuriy Aşatoviç Petrosyan, Sosyalist Açıdan Jön Türk Hareketi,Yordam Kitap
- Korkut Boratav-Emperyalizm,Sosyalizm,Türkiye,Yordam Kitap
- Mahir Çayan, Bütün Yazılar, Eriş Yayınları